

РІК XLVIII, Ч. 10

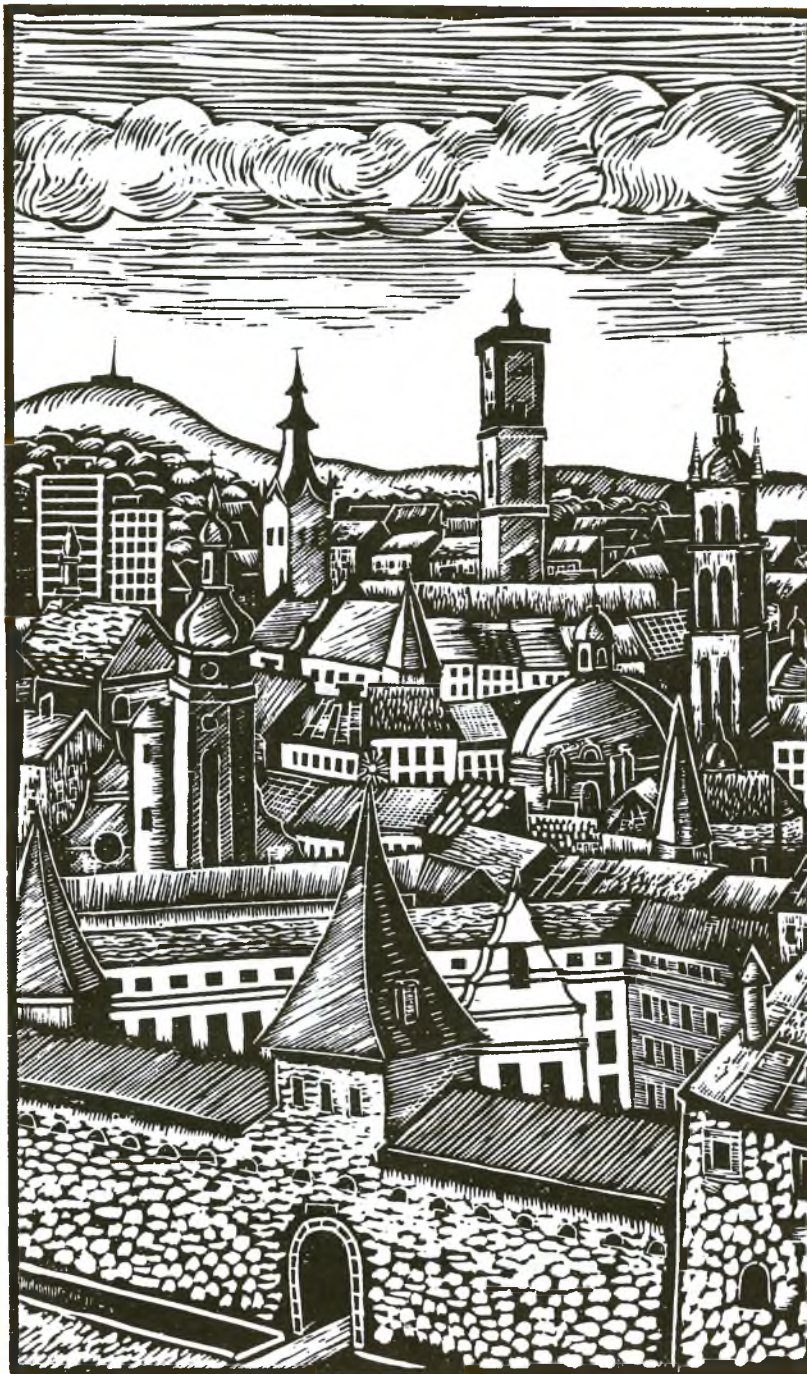
ЛИСТОПАД — 1991 — NOVEMBER

№. 10, VOL. XLVIII

НАШЕ ЖИТТЯ

OUR LIFE

ВИДАЄ СОЮЗ УКРАЇНОК АМЕРИКИ — PUBLISHED BY UNWLA, INC.

НАШЕ ЖИТТЯ

OUR LIFE

PIK XLVIII, Ч. 10 Листопад — 1991 — NOVEMBER No. 10, VOL. XLVIII

ЗМІСТ

Іван Кедрин. 1-ий листопад 1918 — і сучасна Україна	1
Ростислав Хомяк. Сто років	3
Мілена Рудницька. Жінка і нація	4
Леонід Горлач. Українці	5
Марта Богачевська-Хомяк. Чи жінки мають історію, і чи може вивчення історії жінок дещо розповісти про Україну?	6
Анна-Галія Горбач. Поетичний шлях Лесі Українки	8
Леся Українка. Уривок з "Епільогу"	10
Петро Карманський. Finale	11
Анна-Галія Горбач. Великий друг українського жіноцтва	11
Марія Томоруг. Перший Конгрес Союзу Українок	12
Стефанія Гнатенко. Попереду нові пляни	14
Роман Купчинський. Листопад	15
Вісті з Централі	16
Лідія Черник. Суспільна опіка	17
Михайло Островерха. Грозна калини	18
Our Life	
Christine Sonevtsky. First Visit to Ukraine	19
Martha Bohachevsky-Chomiak. Women and the Understanding of Eastern Europe	22
Lyubov Drashevskya. Olena Pchilka — Star of Ukrainian Rebirth	25
Христя Навроцька. Наше харчування	27
Дописи Округ і Відділів	28
Пожертви	30
Нашим дітям	34
Посмертна згадка	36
Загальні збори Відділів	37

На обкладинці: Михайло Барабаш. Львів. Стара частина міста. (Графіка, 1990 р.).

On the cover: Mykhailo Barabash. Lviv. Old part of the city. (Graphics, 1990).

Редактор — Ірена Чабан
 Редактор англійської частини — Марта Бачинська
 Мовна редакція — Роман Юревич
 Адміністратор — Наталія Дума

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Любов Волинець
 Христя Навроцька — з уряду (пресова референтка Головної Управи)
 Іванна Ратич
 Іванна Рожанковська
 Ольга Руденська
 Марія Савчак — з уряду (Голова Союзу Українок Америки)
 Тамара Стадниченко-Корнелісон

Second Class Postage Paid at New York, NY and at additional mailing offices. Copyright 1991 Ukrainian National Women's League of America. Reserved — Published in U.S.A.

ГОЛОВНА УПРАВА СУА

ПОЧЕСНІ ГОЛОВИ

Лідія Бурачинська
 Іванна Рожанковська

ЕКЗЕКУТИВА

Марія Савчак — голова
 Іванна Ратич — 1-ша заступниця голови
 Ольга Гнатейко — 2-га заступниця голови для справ організаційних

Лідія Гладка — 3-тя заступниця голови для справ культури

Марта Хомяк — 4-та заступниця голови для справ зв'язків

Ірина Чайківська — протоколярна секретарка
 Марія Томоруг — кореспондентська секретарка
 Розалія Полцій — англійська секретарка
 Рома Шуган — скарбничка
 Марта Данилюк — фінансова секретарка
 Ірина Куровицька — вільний член
 Лідія Білоус — вільний член

РЕФЕРЕНТУРИ

Ірина Руснак — музейно-мистецька
 Ольга Тритяк — виховна
 Ліда Черник — суспільної опіки
 Анна Кравчук — стипендій
 Христя Навроцька — пресова

ГОЛОВИ ОКРУЖНИХ УПРАВ

Наталія Гевко — Дітройт
 Марія Одежинська — Філадельфія
 Надія Савчук — Нью-Йорк
 Марія Крамарчук — Північний Нью-Йорк
 Татяна Рішко — Нью-Джерсі
 Іванна Шкарупа — Огайо
 Анастасія Хариш — Чикаго
 Валентина Чудовська — Нова Англія
 Наталія Кушнір-Верзол — Південний Нью-Йорк

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ

Евгенія Новаківська — голова
 Лідія Дяченко — член
 Таїса Турянська — член
 Надія Бігун — заступниця
 Лідія Фіцалович — заступниця

ГОЛОВНА УПРАВА СУА

РЕДАКЦІЯ / АДМІНІСТРАЦІЯ

108 Second Avenue
 New York, NY 10003

(212) 533-4646

Редакція: (212) 674-5508

Fax: (212) 254-2672

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ

203 Second Avenue
 New York, NY 10003

(212) 228-0110

Fax (212) 228-1947

ПРЕДСТАВНИЦТВА "НАШОГО ЖИТТЯ"

АНГЛІЯ:

Ukrainian Booksellers
 49 Linden Gardens
 Notting Hill Gate
 London W24HG
 England

АВСТРАЛІЯ:

Postup Ukrainian Cooperative
 Trading Society Limited
 928 Mount Alexander Rd.
 Essendon, 3040,
 Australia

"OUR LIFE" (USPS 414-660) is published monthly — except Aug. by Ukrainian National Women's League of America, Inc., 108 Second Avenue, New York, NY 10003.

ISSN 0740-0225

Postmaster: send address changes to "OUR LIFE", 108 Second Ave., New York, NY 10003

1-ИЙ ЛИСТОПАД 1918 — І СУЧАСНА УКРАЇНА

Іван Іванець. На чатах. (Туш).

Ivan Ivanets. On watch patrol. (Ink).

1-ий Листопад 1918 року — це для галичан символ їхнього ісповідання національно-політичної віри. Це було державницьке самовизначення, а проте воно не обмежувалося до території між Сяном і Збручем. Бо не було би 1-го Листопада 1918, як би тієї дати не випередило 22-ге Січня 1918 у Києві. І коли державний переворот у Львові проголосив "Західню Українську Народню Республіку", то зараз уже 3 грудня того самого року у Фастові підписано тимчасовий договір про злуку наддністрянської і наддніпрянської частин Великої України. Зразково підготований і переведений військовий переворот у Львові та на всій території Галичини, не йшов в парі з політичною підготовкою. Політичний провід — на превеликий жаль — не доріс до того історичного моменту. Не вдалося зберегти за собою Львів, бо не було українського пролетаріату й військо у Львові не вмilo вести вуличної війни. Але завинили теж політичні керівники, які поводитися по-джентельменськи з тим польським проводом, який приготував війну проти новопроголошеної української держави.

Це тільки така собі згадка, яка сьогодні належить вже тільки до історичних студій над минулим. Ми гльорифікуємо наше історичне минуле і в ньому 1-ий Листопад, але в отому нашому минулому не все світле. Треба віддати пошану тим нашим молодим людям, які зважилися на переведення перевороту у Львові вночі з 30 жовтня на 1-ий Листопад, не чекаючи, поки прийде згода від української Парламентарної Репрезентації у Відні. Д-р Лонгин Цегельський, перший міністер внутрішніх справ ЗУНР, щиро

признає у своїх споминах, що він і його парламентарні колеги радили "триматися австрійської клямки." Дмитро Вітовський і Дмитро Паліїв — це були дві молоді українські постаті, які були насправжніми творцями листопадового чину.

Стрілецька пісня каже, що "встоятися не було сили". Не було сили, бо поляки мали могутнього союзника Францію, на терені і коштом якої зформовано, вишколено армію Галлера, якій не могла дорівняти імпровізована на швидку руку Українська Галицька Армія, тим паче, що ми не мали високоосвічених професійних старшин. У дні державного перевороту у Львові найвищим військовим ступенем був майор Мирон Тарнавський, у Відні генерал Курманович не був фронтовим старшиною. Одиноким українцем, який скінчив був у Відні високу старшинську школу Терезіанум був Любомир Макарушка.

Треба було залишити Львів і повести війну у терені. Її світлим епізодом була так звана Чортківська офенсива під командою наддніпрянського генерала Грекова, але це був тільки епізод. Прийшлося перейти Галицькій Армії через Збруч і врятувати її мораль гаслом: "Через Київ до Львова". Це було гарне гасло, але нездійсненне. Вершком військово-політичного успіху було здобуття Києва з'єднаними арміями 30 серпня 1919 року і залишення його зараз того самого дня білій армії генерала Денікіна, яка маширувала від сходу. Причина того трагічного відвороту — спірна по нинішній день. Автор цих рядків твердить, що винуватим був факт, що комендантом армії, яка вспіла була до Києва, був австрійський старшина, генерал Кравс, німець, лояльний на служ-

бі України, але такий, якому ближчим до душі був російський генерал Бреніждов, якийсь революціонер на верх винесений колишній журналіст, Симон Петлюра, Головний Отаман. Мені опонували оборонці генерала Кравса, немов винуватий був неясний наказ з головної квартири, щоби оминути зудар з денікінцями...

Це теж подробиці, в яких порпаються тільки історики. До речі — переворот 1-го Листопада, польсько-українська війна й трирічний період Української Народньої Республіки, має багату літературу, історичну й військову, мемуаристику й поважні наукові твори. Також у німецькій мові є першорядна історія українсько-польської війни Василя Кучабського.

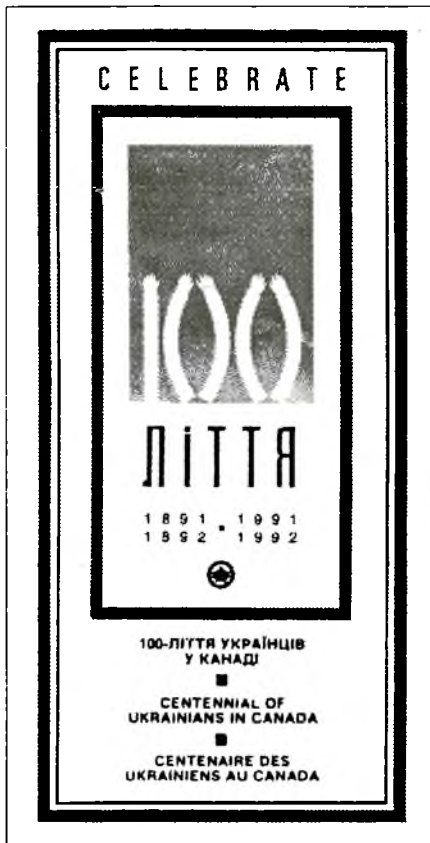
Сьогодні немає глузду вдаватися на сторінках будь-якого журналу у розгляд історичних подробиць зперед 70-ти з гаком років. Зате, ми повинні вчитися на помилках нашого минулого. Найбільш актуальним питанням нашого часу є збагнути: чому ми програли наш визвольний здвиг 1917 — 1920 рр. Відповідь: не тому, що було забагато "вороженьків", — не тому, що не було зброї чи не було ліків для армії, бо все це не відповідає історичній правді. Програли тому, що не було зрілого до державности народу. Дефініцією держави є: територія, народ і влада. З тих трьох складових частин держави була територія, була навіть влада, не було такого зрілого до державности народу, щоби три мільйони зукраїнізованих на папері вояків південно-західнього фронту з Першої світової війни — хотіли боротися за рідну державу. На трьох Військових З'їздах у Києві були репрезентанти трьох мільйонів вояків, — під Крути треба було вислати Студентський курінь і два курені Юнацької школи, бо мільйони вояків-українців брали кріси й мандрували додому. Ми програли, бо яскравим доказом незрілості народу було жалюгідне явище проголошення "неутральности" ніби зукраїнізованими українськими поляками. Було багато індивідуального і навіть гуртового героїства. Героями були вояки під Базаром, які вибрали смерть замість слухати Москву. Геройським були окремі члени повстанських отаманів, і самі ті отамани були патріотами. Але всі спроби підкорити спонтанний повстанський рух одному фаховому керівному військовому центрові — не вдалися. І так було не тільки на зрусифікованій Наддніпрянській Україні. У Галичині під час творення Української Галицької Армії момобілізація вдалася тільки частинно. Були випадки, коли треба було вислати карну експедицію для заведення дисципліни і переконання громади, що дійсно настала рідна держава.

24 серпня 1991 Верховна Рада України проголосила незалежність. 16 липня минулого року проголошено, суверенність Української держави. Настала радість, багато патріотів ентузіастично привітали той акт, як уже неначе завершення українських мрій. А

проте від деклярації до її реалізації ще дуже далекий шлях. Нема в Україні ще власного державного апарату. Вся адміністрація ще в руках комуністів, які або явно ворожі, або недовірливі і непевні. Нема власної поліції, власної валюти, власного патріотичного службового апарату. Яскравий доказ сказаного: на лєтовищі під Києвом, вся митна служба ворожа. Від тих митників залежить, чи пропустять когось з його клунками і книжками, чи сконфіскують всі листи й документи, як це недавно сталося з одною видатною діячкою, яка верталася з Америки в Україну. В українців завжди сантймент брав верх над розумом. Тим часом у політиці нічим не вільно керуватися, як тільки розумом. Це добре, що у періоді національного відродження проявляються емоції, закохання у народних піснях, в етносі і фолкльорі, що було прославлюванням минулого. Це був процес відроджування приспаної русифікацією національної свідомости. Він уже минувся. Але ще не минувся гін до маніфестацій і демонстрацій. Вони були би нешкідливі, якби одночасно були наявні докази організаційної праці, — праці в усіх ділянках життя.

Від жовтня 1917 року почався період "воюючого комунізму" й загарбницької експансії. У листопаді 1920 року, не стало регулярного воєнного фронту проти большевицького наступу і від тієї дати рахується період посиленого поярмлення. У 1933 році прийшла трагедія штучного голоду, примусової колективізації і вимерло округло сім мільйонів українських селян, які любили землю. Інтелектуальну верхівку винищили у 60-тих роках. Потім трагедія Чорнобиля. Це була насправді мартирологія страдалого народу. Намул тієї неволі ще залишився, може він дещо змитий, але не цілком.

Усі речі у світі творять люди. Найбільша трудність в Україні — заступити ворожих Українській державі людей —прихильними. Нам тут трудно знати, як глибоко зайшла в народну гущу національна українська свідомість. Радісним є факт, що виринули там добрі й мудрі керівники в ділянці культури і політики. Слабо стоїть справа економіки, бо за десятки років марксизму з державною контролею над всією продукцією і розділом та із скасуванням приватної власности, перехід на систему вільного ринку страшенно складний і болючий. Але ми є оптимістами. В історії час не грає ролі. Те, що для нас "довге" — для історії "коротке". Краще, щоби довше тривав процес творення державного апарату, ані ж експериментувати з апаратом непевним. Пройде теж довший час, поки українська валюта буде нотована на міжнародних біржах і промине довший час, поки Україна стане насправді від нікого незалежною і засяде у вільному колі народів. Хай теперішній ентузіязм буде поштовхом до праці, до організації, сірої, буденної, без фраз, походів і прапорів, але з очима на справжню, а не паперову самостійність.

Офіційна емблема святкувань 100-ліття. Проект Николі Дубинської.
Official emblem of the 100 year commemoration. Project of Nikola Dubynsky.

СТО РОКІВ

Але не важливі тут роки. Важливе тут, що наші свояки і ми з ними тепер відзначаємо. Про це варто подумати.

Сто чи більше років тому наполегливі загартовані умільці перебороли неймовірні труднощі, щоб виканбувати собі, своїм правнукам, а з ними і всім канадцам краще життя; вони допомагали будувати країну, яка до великої міри є унікальною серед держав світу. І вони все життя не забували про народ і країну, з яких вийшли. Ці їхні зв'язки з землею за морями й горами передавалися з покоління в покоління і в році, коли Канада офіційно відзначає сторіччя поселення українців, під тиском нащадків тих піонерів, нинішній уряд Канади відкрив у столиці України консулят, весь час відчуваючи дальший тиск, метою якого є перетворити консулят у посольство (амбасаду).

Цей тиск, ці вимоги, ця впертість канадських українців — питомі їм характеристики. Їм нічого "не давали", вони звикли виборювати собі речі і права, і почесні.

Першим поселенцям у Канаді "не давали" кращої землі, бо тут вже володіли нею шотландські й англійські поселенці. Їм припадала та гірша і вони в поті й нужді освоювали її. Коли в Канаді святкували 60-річчя українського поселення, виставлялась монументальна картина, на якій зображене подружжя майбутніх українських фермерів в Канаді: чоловік тисне на плуг, а його дружина однією рукою веде волів, а в другій тримає віхоть палаючої й димлячої соломи, щоб відганяти комах і мух, які тисячами атакують людей і тварин. Так ці перші поселенці піднімали канадську цілину, урожай з якої згодом годував не тільки їх, але й народи по всьому світі.

Англосакси, які оселилися в Канаді раніше, вважали себе "кращими", а наших піонерів називали "піною Європи", "форейнерами" й "богонками". Газета "Грей каунті форум" писала в часи прибуття першої хвилі тих людей в кожухах і смужкових шапках, що Канада справді потребує іммігрантів, але "таких, які дорівнюють канадському способу життя — не тих, які живуть на часнику, чорному хлібі і кінському м'ясі". Про ці ранні роки цікаво й з відчуттям писав у своїх спогадах покійний вже канадський громадський діяч і добродій української еміграції після Другої світової війни Богдан Панчук.

Але "кращі" канадці, хоч не спілкувалися з українцями, також лишали їх у спокої, а ті плекали

Наші свояки на півночі торжествують. Ціла Канада почала відзначати сторіччя першого поселення українців у тій країні, шириною у п'ять годинних поясів. Історія записала, що у 1891 році Василь Еленяк й Іван Пилипів вибрались з бідного карпатського села Небилова і подалися шукати кращої долі на пустих преріях Канади. Еленяк поселився в Манітобі, а Пилипів в Альберті, і таким чином вони встановили дату першого поселення українців у Канаді.

Може бути й так. Може ні. Може українці вже раніше були в Канаді. Адже можна доводити, що перші українці на території нинішніх Сполучених Штатів прибули 1608 року як ремісники до нової колонії Вірджинії. Капітан Джон Сміт, засновник Джеймстауну у Вірджинії, писав у своїх записках про прибулих "поляків", які почали в колонії виробляти смолу, дьоготь, мило і скло. Це було 40 років до повстання Богдана Хмельницького, отже людей, які оселилися тоді у Вірджинії — навіть хоч деякі з них чи усі походили з Коломиї, — вважали поляками. Отже, може і в Канаді українці були вже раніше, ніж 100 років тому.

ЖІНКА І НАЦІЯ

Стаття написана в 1935 р. в часі польської окупації західних земель України. Понад півстоліття пізніше, на руїнах комуністичної імперії. Україна проголосила незалежність. Слова М. Рудницької про потребу активізації жіноцтва, його завдання та співвідповідальність за майбутність нації актуальні і сьогодні.

На добу великого народного лихоліття і руїни припали початки нових взаємин між українською жінкою і нацією. В тіні великої національної трагедії, яка своє п'ятно витискає на всіх проявах особистого і збірного життя, проходить також наше життя, життя першої генерації жіноцтва, що прийшла в громадянство як активний чинник. Цей факт ускладнює ще більше питання, якому на ім'я: "жінка і суспільство", "жінка і нація", "жінка і держава" та яке само по собі — навіть у нормальних умовах — важке і складне. Трагедія нації викликає глибоку проблематику українського жіночого руху; у ній лежать причини його труднощів, але й одночасно його сили й патосу.

Бо з одного боку треба ствердити, що важкі відносини, в яких найшовся наш нарід, утруднюють або й зовсім унеможливають українському жіноцтву переняти на себе нові завдання, виповнити як слід нові обов'язки, вжитись у нову роль, — одним словом: стати творчою громадянкою. Процес коорди-

нації жіночих сил і потреб з потребами і функціями загалу вимагає супокою, вимагає поступневої і постійної розбудови, він вимагає вкінці дбайливої опіки з боку держави. Тисячі взаємин, що в'яжуть сучасну жінку з суспільним життям, можуть назрівати й успішно розвиватися тільки у здоровій і нормальній атмосфері, себто в умовах життя державної нації. Але як розв'язати це питання, коли національний організм наскрізь хорий, коли він заабсорбований боротьбою зі зовнішніми труднощами і внутрішніми болями, коли він інколи так загрожений у своєму існуванні, що — здається — стає віч-на-віч із смертю? Як серед таких умов донести в суспільний організм доплив свіжих жіночих сил, нових струй невипробованої енергії, як перевести в ньому в часі загрозованої його недуги новий поділ завдань і функцій? Ось важкі питання, перед якими стоїть український жіночий рух.

Однак з другого боку не можна заперечити, що хоча невідрадні умови національного життя зупинюють процес громадського назрівання українського жіноцтва, то одночасно саме завдяки ним, завдяки цим невідрадним умовам, зв'язок між українською жінкою і нацією став за останні роки нерозривний. Важке положення, в якому опинився нарід, пробувало в широких масах жіноцтва зацікавлення громадськими справами, "політикою". Воно каже нам при-

землю, будували школи й церкви і сприяли своїм дітям у здобутті освіти. Правда, коли вибухла Перша світова війна, чимало з них були інтерновані як "австрійці", себто вороги, хоч інші воювали в рядах канадської армії.

Вони багато пережили і нині, в ретроспекті можемо сказати, що сила наших канадських свояків у тому, що вони мають глибоке коріння в канадській землі. Приклад цього можна побачити на нагробному камені того ж "першого поселенця" Івана Пилипова. Він "приїхав до Канади перший раз 1891, другий раз 1893 року wraz з родиною" і там запустив коріння.

Ці піонери ставали канадцами і з переконанням співали "Боже, спаси короля/королеву..." і таку патріотичну канадську пісню як "Моя країна — мій собор; північне небо її купол. Її звуть Канадою, а я називаю її рідним домом." Вони не "сиділи на валізах", чекаючи моменту для повернення "до старого краю" і дуже мало з них говорили, що вони "на чужині" або "в постою", хоч у своїх громадських центрах, церковних залах або по хатах люб'язно співали "далека ти, а близька нам, кохана вітчизно..."

І на потреби тієї "коханої вітчизни" сипали і нині сиплять жертви.

Але вони канадці. Вони вирішували справи своїх осель і сіл, а їхні правнуки вирішують справи цілої країни, бо, увійшовши масово в політичне життя своєї країни, вони здобули позиції в усіх органах влади — від муніципальної до найвищої федеральної. Нині суддя Найвищого суду Канади — українець, і генеральний губернатор, себто представник голови держави Королеви Єлисавети, — українець.

Або такий приклад: Канадський Інститут Українських Студій, який за порівняно короткий час розвинув широку наукову, освітню й видавничу діяльність, є канадською науковою установою, котра була створена за державні гроші, бо цього вимагали канадці, предки яких починали робити вклад у розбудову Канади сто років тому.

Вони канадці, яких вже сто років хвилює доля України. Вони — наші свояки і нам приємно вітати їх з ювілеєм поселення, а ще більше з успіхами, яких вони досягнули ще задовго до ювілею і досягатимуть, як ювілейний рік закінчиться.

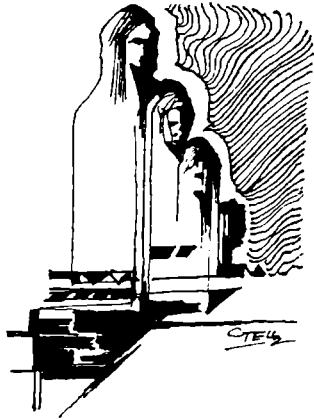

Рисунок Володимира Стетцули.
Drawing by Volodymyr Stetsula.

УКРАЇНЦІ

ЛЕОНІД ГОРЛАЧ

Ми поки що листя осіннє, розвіяне вітром по
світу,
ми поки що крона обдерта, що плоду
заждалась од цвіту,
ми поки що лиш вузлувате коріння в
спресованій глині.
І кров наша німо холоне в снігами
покритій калині.
Та ми уже є!
Вертається пам'ять розкута і листям
зеленим весніє,
вертається віра й покута і плодом на кроні
важніє,
і пружиться юне коріння, аж репає глина
проклята,
і кров наших лицарів кращих
була недаремно пропллята.
Бо ми уже є!

Київ, 1991

задумуватися над українською дійсністю та вглиблюючись в її причини, шукати коренів лиха. Вона, ця жахлива українська дійсність, потрясає нашим сумлінням, виводить нас із круга егоїстичних родинних інтересів та єднає нас у почуваннях болю і сорому, тривоги і бунту з цілістю нації. Вона дозволяє усвідомити собі, чого хочемо ми, сучасне українське жіноцтво, від громадянства і чого хочемо ми, жінки, від себе.

Тут настирливо стає перед нами докір-запит: невже ж ми, українські жінки, не є громадянством, не є народом, невже ж ми ще ним не є? Невже ж ми находимося ще все тільки на периферії великих подій, тільки на периферії змагань і боротьби нації і ціла наша роля в її житті зводиться тільки до біологічної функції приведення на світ і вигодування дітей (при чому лиш наші сини будув носіями національних цінностей, а наші дочки будуть знову не більш як засобом до продовження фізичного існування народу)?

Ні. Ми віримо, що на шляху людства прикмети жіночого духа, прикмети матері, визволені з вузьких рямців родини і перенесені у соціальний світ та підпорядковані службі загалу, мають сповнити важне духове післанництво. Ми глибоко переконані, що жінка має внести в суспільне життя своє розуміння добра, краси і справедливості. Ми віримо, що почування, досвіди і воля української жінки це органічна складова частина скарбу народної душі та що її думка, її рада й її чин так само потрібні, так само необхідні і незаступні для розвитку і визволення нації, як сили мужеського духа.

І саме тому, що віримо в Тебе, Українська Жінко, що віримо в Твої творчі спроможності і Твою велику ролю, вимагаємо від Тебе багато. Саме тому робимо

Тебе співвинною за українську дійсність і співвідповідальною за українську майбутність.

Хоча Ти не спричинила сама безпосередньо існуючих злочасних відносин, то все таки Ти в них співвинна тому, що не протиставишся з належною енергією причинам, які їх викликали, та не поборюєш тих усіх хиб і болячок, які затроюють і обезсилюють національне життя. Бо що зробила Ти, що робиш, щоби було інакше? Твоя вина в Твоїй слабості, в Твоїй незорганізованості, в браку довір'я до себе. Де Твій рішучий, організований відпір проти розбиття і безладдя, що руйнують наш окалічілий національний організм? Що робиш, щоби замирити розсварених синів, братів та повернути між ними почуття живої єдності нації, сильнішої над усі внутрішні противенства? Що робиш, щоби врятувати неоцінені скарби національної енергії, яка марнується в нас на взаємне поборювання і партійні та особисті колотнечі, — щоби довести до національної консолідації? Що робиш, щоби утримати єдність через кордони, соборність духа нації? Як протиставишся занепадові моралі у внутрішніх громадських відносинах? Чи не бачиш, що в душі Твоїх чоловіків вкрадається зневіра, що ломляться ряди, ідуть у розтіч щораз більші гурти? Як протиставишся втомі: дезерції, що охоплюють громадянство? Як можеш інших виховати в гарті духа, коли Ти сама слаба і розбита?

Щоби Ти могла сповнити свою ролю, будемо вимагати від Тебе великої творчої активності і великого довір'я до себе. Будемо вимагати від Тебе жертвенності і посвяти. Будемо будити Твоє сумління, картати промахи, активізувати Твої сили, вказувати Тобі шляхи і з'ясовувати Твоє місце в змаганнях нації.

Ось завдання, яким бажаємо служити.

"Жінка", рік I, ч. 1.

ЧИ ЖІНКИ МАЮТЬ ІСТОРІЮ, І ЧИ МОЖЕ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ЖІНОК ДЕЩО РОЗПОВІСТИ ПРО УКРАЇНУ?

Закінчення

В історії України, як і в історії інших народів, виступають провідні одиниці, вчинки яких мають вирішальний вплив на історичні події. Треба лише згадати рішення Володимира, щоб Русь-Україна прийняла християнство, або рішення Богдана Хмельницького про потребу православного царя для України, яке повело його в Переяслав, чи погляди української інтелігенції не організовувати української армії, мовляв, демократія та соціалізм дадуть достатню оборону Українській Народній Республіці. Жінок у подібних ролях на Україні не маємо, хоч знаходимо там непересічних, визначних жінок. Та це непересічні жінки, отже, вивчаючи їх життя, не довідуємося багато про життя інших жінок. Княгиня Ольга чи Анна Ярославна, чи княгиня Ганна Романова, чи Марта Борецька, чи Марія Магдалина з Мокієвських Мазепа-Колодинська, чи Ганна Орлик — всі вони поділяли непересічне життя своїх рідних. Інші жінки України, — як, наприклад, дочка Юрія Долгорукого, Ольга, з його подружжя з дочкою половецького хана, — передають нам цілий складний трагізм ранньої історії України. Дочка цієї Ольги — це вірна дружина Ярослава із "Слова о полку Ігоревім". Мати Івана Грозного — це також українська жінка Олена Глинська, дружина московського царя Василія III. Це подружжя до деякої міри підготувало ґрунт для зміни, щоб замкнене московське царство згодом, за Олексія і остаточно за Петра Першого, почало перетворюватися у модерну державу. Та відкритим суспільством Росія ніколи не стала.

У вивченні цього питання, як і питання впливу Візантії на Україну, треба вивчити також обопільні впливи країн, князі і княгині яких укладали подружні договори. Праць про ті питання, які тісно зв'язані з історією жінок, ще немає. Інша тема, яка чекає своїх дослідників, — це вплив матері на виховання дітей, особливо на синів, які згодом стали князями. Тут також мусимо з жalem сказати, що ця тема — така важлива в історії України і її стосунків з усіма сусідніми державами — зовсім не опрацьована.

Але історію не можемо обмежувати визначними одиницями. Вивчення державного устрою, провідних князів та зовнішніх зв'язків не вичерпує питань про історичний розвиток України. Намагання включити жінок в історію України княжого та литовського періодів змусить нас присвятити увагу суспільній та правовій структурі краю. Тут треба зважити, що на відміну від римського права, яке остаточно прийнялося на заході Європи, право на українських землях уможливило жінці самій відати своїм майном

і виступати в суді від свого імени. Згідно з працями історика Наталії Василенко-Полонської, жінки на Україні, виходячи заміж, не шлюбували прийнятої у християнстві формули "послушенства в подружжі". До XVIII століття вживалася обопільна формула присяги: "Беру тебе собі за помічника (чи помічницю) в подружжі". Жінки також відігравали значну роль у розбудові церков та шкіл за Козаччини, і взагалі у філантропії. Але тут знову ми попадаємо на брак загального опрацювання історії філантропії на Україні. Розвиток церковного господарства, а особливо роля приходств священників по селах в розвитку економіки та шкільництва — це ще одна неопрацьована тема.

Отже, коли ми хочемо знати історію жінок на Україні, нам доводиться вивчати саму Україну. Не вистачає вживати модель вивчення інших народів; треба приступити до власної теми, навіть коли вринають обмеження нашої теми.

Зайво вивчати державний устрій, бо це нам мало каже про історію України, особливо XIX та XX століть. Вивчення історії держави чи навіть народної історіографії зможе стати в пригоді, коли знаємо, що історіографії завдячуємо існування народу. Та навряд чи сказали б ми те навіть і про "Історію Русов", яка більш ніж будь-яка інша історична книжка затримала свідомість окремішности українського народу після падіння Козаччини.

Вивчення української літератури, особливо розглядання мовної полеміки минулого століття, показує нам думки та спосіб дії інтелігенції. Це, до речі, звичний підхід до історії України, особливо до розглядання її культурного відродження. Деякі історики далі будують свої історичні дослідження на розгляданні питань інтелігенції. Але цей підхід насвітлює клімат дебатів та зацікавлень так званої культурної провідної верстви народу, він не дає правдивого віддзеркалення життя та інтересів народу. Література сама по собі не висвітлює життя громади, а відтворює його через призму поглядів автора. Мовна полеміка, в свою чергу, охоплювала лише ту частину громади, яка мала доступ до друкованого слова. Уважна праця в епістолярній, часто ще досі не друкованій літературі, виявляє відмінний портрет громади від загальноприйнятого. Це виявляється найбільш драматично, коли розглядаємо листування Олени Пчілки або Олександра Кониського з Омелянном Огоновським. З того листування можна б зробити припущення, що поділ думок серед української громади не був такий яскравий, як це ви-

глядає з розглядання статей чи літературних маніфестів.¹¹

Особливо коли вивчаємо ролі жінок у загальних та виключно жіночих громадських організаціях, бачимо, що ідеологічно-інтелігентське мислення не надто важливе для жінок. У Києві та Харкові минулого століття знаходимо чимало прикладів співпраці жінок різних політичних поглядів, різної національної приналежності та різних суспільних прошарків.¹² У Галичині вивчення розвитку історії жіночого руху виявляє вміння жінок переступити релігійні та регіональні границі.

Знову ж в радянському періоді слід буде вивчити наскільки уявний страх перед націонал-комунізмом завадив у проведенні навіть тих реформ щодо жінок, які проводилися у центрі. Взагалі, кооптування лівими партіями, а особливо більшовиками, своєї форми "розв'язки" жіночого питання став у такій самій пригоді жінкам, як більшовицька розв'язка робітничого питання робітникам — а тут нова тема, трудність якої полягає в тому, що проблеми жінок чи робітників не виявляли вони самі, а в їхньому імені партійні активісти. Розглядання жіночої тематики виявляє в зайвий раз, що визволити нікого не можна — це мусить проходити від самої жертви.

Вивчення фолкльору дає матеріал про жінок.¹³ Для історика України більш сучасного періоду головним питанням буде наскільки фолкльор зберіг поняття суцільності українського народу та в якій мірі цей процес був свідомим намаганням створити почуття національної єдності. Елементи фолкльору, які українці вживають для самовизначення — писанки, вишивки, деякі тканини, пісні чи навіть дерев'яні або глиняні вироби і деякі страви, — служать засобом збереження існуючої громади. Ні в якій мірі вони не зумовлюють пристосування до сучасних проявів громади і поза свого роду емоційним, атавістичним задоволенням, вони не дають засобів провести громаду у майбутнє.

Щоб знати історію України, не вистачить знати історію держав, історіографію України чи історію її літератури або фолкльору. Треба пізнати спосіб, як цей народ вижив, як українці зберегли свою самобутність.

Україна XIX та XX століть поділена на різні політичні, економічні та суспільні сфери, розчленована між чужими державами та розрізничкована у справах релігії, права та культурних і освітніх систем. Крім того, українці провадили самі між собою гострі суперечки в питаннях релігії, мови, абетки та різних аспектів політики. Не мали вони сильних прихильників серед інших держав. Незважаючи на те, Україна вижила і українці якось проіснували.

Чи не найцікавіше явище в історії України — збереження української національної свідомості. Як можна пояснити повторні й спонтанні відродження

України, які кожний раз дивують як прихильників, так і ворожих спостерігачів того явища? Та й самі учасники відродження України дивуються йому, дивують учасників і провідників тих рухів своєю популярністю, своїм масовим демократичним характером. В чому та сила, яку західні аналітики, не маючи іншого слова, називають націоналізмом? Не думаю, що можна просто звести дефініцію націоналізму до понять XIX століття прив'язанням до народу чи до краю. Зрештою, така дефініція тавтологічна і не каже нам нічого про саме явище націоналізму ані про його прояви.

Притаманність народного розвитку України лежить у громаді та у зорганізованих формах громадського життя. Нам потрібно розглянути і вивчити форми громадської праці, щоб могли схарактеризувати те, що творить суспільство на Україні.

Коли будемо розглядати творення та працю громад на Україні, побачимо, що маємо до діла з організованою силою. Вивчення історії громадського життя українських громад не проявляє виключно ідеологічний, а тим менше фанатичний характер. Це особливо важливе в аналізі так званого націоналізму. В українських громадських організаціях, особливо у жіночих та в тих, в яких жінки були активні, націоналізм не характеризувався ані ідеологією, ані націоналістичною нетолерантністю. Радше це вияв громадського активізму, якого його учасники не зуміли схарактеризувати іншим іменем. Держави на Україні використовували громади; громада витворила філософії та самосвідомість народу у протипагу уряду. Це не маса, здатна тільки на розрухи, революти та заклики демагогів; це життєздатний народ, збудований з громад, у яких є тривалі форми суспільного існування.

Вивчаючи історію жінок, мусимо стати віч-на-віч з дійсною історією української громади. Так наявно побачимо, що в своїй основі це демократична, толерантна і неексклюзивна громада. Побачимо також, що ідеологічні рухи, ідеологічне мислення не просякло в глибину населення. Навпаки, з малими винятками, побачимо навіть, що церковна теологічна полеміка не просочилась глибоко у мислення народу. Це ані добре, ані зле — це просто так.

Зрозумівши історію жіночих рухів на Україні, зрозуміємо правдиву історію цієї країни і її народу.

Остаточоно можемо відповісти на питання, поставлене на початку цієї статті: історія жінок, як історія інших частин населення, лежить вкоріненена у цій громаді, а що досі не маємо повної та правдивої історії України, то не знаємо історії її жінок. І терплять з того приводу не лише жінки.

Продовження на стор. 29.

11. Це яскраво проявляється у кореспонденції Омеляна Огоновського з Оленою Пчілкою та Олександром Кониським, ЦДІА, Львів, Колекція Наукового Товариства

ПОЕТИЧНИЙ ШЛЯХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

120-ліття з дня народження (1871-1913)

Постать Лесі Українки (Лариси Квітки-Косач), цієї надзвичайної жінки, що її на грані XIX-XX століття видала Україна, її великий вклад в українську та світову літературу можна оцінити лише на українському суспільно-політичному тлі її часу. Тільки так дійдемо до усвідомлення, що не лише обдарованість, сприятливі умови для себевияву, воля до творчої праці, але також глибокі традиції зв'язаності з народом, чуйність до соціальної кривди простолюддя, інтелектуальна родинна атмосфера, відкрита до нових течій часу, були потрібні, щоб вироста у волинській свідомій родині Косачів творча індивідуальність, що вже замолоду мала здивувати українське літературне і культурне середовище. Це був щасливий збіг обставин, що і волинська родина Косачів, і полтавська родина Драгоманових, з яких походила мати-поетеса, відома як Олена Пчілка, належали до національно свідомих, тоді рідкісних родин в Україні, які, незважаючи на ворожу політику царської Росії щодо України і її народу, старалися працювати для цього знедоленого народу, розбудовувати освітні та суспільно-політичні структури краю. Леся Українка виростала вже в атмосфері, де люди задля кращого майбутнього народу ішли на свідому жертву, приймали неволю і сибірське заслання, або були змушені покидати край і жити та діяти на чужині, як її дядько, відомий громадський діяч, вчений і публіцист Михайло Драгоманів. Саме освіченій матері Ользі Косач, що ми її знаємо як Олену Пчілку, та дядькові М. Драгоманову Леся Українка завдячує чи не найсильніші імпульси до творчої праці. Навчання вдома, а не в якомусь російському пансіонаті, замишування народною творчістю і тісний контакт до народної гуші, де збереглися мова, народні традиції, багатющі скарби фолкльору, а також часті листи дядька до племінниці з-за кордону, все воно унапрямувало зацікавлення молодого дівчини, відкривало глибину народної культури, широкий горизонт західного світу з його цікавою літературою, та суспільно-політичними течіями, в яких домінував позитивізм з його виразною тенденцією служіння народним масам, кінцевої потреби нести йому освіту, боротися проти соціального гніту.

Коли Леся Українка в другій половині 1880-их років почала друкувати свої перші поетичні твори, в Центральній Україні саме увійшли в силу розпорядження Валуєва з 1863-го та емський указ з 1876-го років, що забороняли вживати українську мову, друкувати українські книжки, навіть назву "український". В наслідок цього царсько-російського тиску

Олександр Кошель. Леся. (Олія, 1971).
Oleksandr Koshel. Lesia. Oil. 1971.

українство втратило широкі прошарки освічених верств, що зрусифікувалися і гальмували процес національного відродження. Працювати для української культури в таких умовах могли тільки справді сильні духом і нескорені одиниці. Тому і відбиток суспільно-політичної ситуації 1880-1890-их років такий сильний в першому періоді творчості Лесі Українки. Друкувати українські книжки в той час було можна у Львові, Чернівцях та інших містах південно-західних українських земель, де українська культура мала хоч не надто великі можливості розвитку через утиски польської адміністрації, особливо в Галичині, але все ж таки поволі розбудовувала власні суспільно-політичні, культурні та освітні структури.

На підставі вагомого вкладу Лесі Українки в українську літературну скарбницю ми ставимо її поруч Тараса Шевченка та Івана Франка. У перших поетичних збірках поетеси ("На крилах пісень", 1893

*Місто Сочі. Відреставрований будинок, в якому проживала Леся Українка. Фото М. Данилюк.
Town of Sochi. Restored building where Lesia Ukrainka lived.*

та 1904, "Думи і мрії", 1899, "Відгуки", 1902) відчутні дві сильні паралельні струї, що ніби суперечать собі: тоді як громадська лірика сповнена сили, бадьорості та надії, в інтимній поезії цього ж періоду домінують самотність, відчай і придушений біль. Пов'язане воно з важкою особистою долею поетеси, що з юних літ до самої скорі смерті пройшла важкі форми туберкульозу, змушена була шукати полегші у Криму, на Кавказі, в Карпатах та південних країнах — в Італії, Єгипті, лікуватися у Відні та Берліні. Українська дійсність з її соціальною нуждою та національним поневоленням вимагала активної громадської та культурної праці, а її дати Леся Українка не була спроможна. Генерація Лесі Українки була знову ж у стадії великої депресії, що поетесу різко драгувало, викликало в неї почуття погорди і відчаю. Вона пише про свою генерацію: "Ми паралітики з блискучими очима, / великі духом, силою малі, / орліні крила чуєм за плечима, / самі ж кайданами прикуті до землі. / Ми навіть власної не маєм хати, / усе одкрите в нас тюремним ключарем. / Не нам, обідраним невольникам казати / речення гордое: 'Мій дім — мій храм!'". Леся Українка явно терпить у цій атмосфері нарікань та стогонів, де ніхто не може спромогтися на спротив і якусь громадську активність. У цій ситуації вона надіється на сильне слово, що повинно стати поважною зброєю людства в боротьбі за краще майбутнє.

Тоді, коли ще перша збірка Лесі Українки "На

крилах пісень" (1893) містить низку поезій, друкованих перед виходом збірки в різних журналах, і які ще стоять під впливом шевченківської музи, оплакуючи бездольну Мати-Україну, у дальших поезіях сильнішають все більше мотиви мужности, відваги і закликів до помсти за заподіяну народові кривду. В інтимній ліриці, де переважає сум і почуття самотності, густішають образи імпресіоністичного стилю ("Мов зачарований стоїть Бахчисарай, / шле місяць з неба промені злотисті..."), що згодом стануть сильним струменем в її творчості. Саме в той час і ширився літературний імпресіонізм, якого найвиразнішим представником був данський поет і прозаїк Єне Петер Якобсен, якого Леся Українка і Ольга Кобилянська читали в німецькому перекладі і в своїх листах ділилися враженнями. Згодом Ольга Кобилянська переклала один з його найкращих творів "Тут повинні рожі стояти".

У першій збірці надруковано вже й кредо поетеси *Contra spem spero* (Без надії сподіваюся) та її славні програмні "Досвітні вогні", зі своєю мажорною заключною строфою "Вставай, хто живий, в кого думка повстала! Година для праці настала!"

Вже в наступній збірці "Думи і мрії" (1899), що містить низку ліричних циклів ("Невольничі плачі", "Невільницькі пісні", "Ритми", "Легенди") домінує сильний, бадьорий тон. Вона перестає співчувати поневоленням та приниженням, а навпаки — закликає до боротьби та помсти за заподіяні кривди. Тут вперше вона задумується над ролю мистця в суспільстві, вважає, що його завдання не бути пасивним спостерігачем народного лиха, а навпаки — гострим словом заохочувати активно втручатися в боротьбу ("Поет під час облоги"). Третьою збіркою "Відгуки", що 1902 р. появилася в Чернівцях, Леся Українка започатковує новий період творчості, коли вона тематично починає опрацьовувати людські колізії, що виникають між індивідуальністю та суспільством. Формально вже десь від другої половини 1890-их років Леся Українка переходить від образково-ліричної до драматичної поеми, в якій спершу домінує монолог, а згодом все більше місця займає діалог. Саме у драматичній поемі Леся Українка знайде свою адекватну поетичну форму висловлення, яка поведе її до найважчого літературного жанру — драми. Саме в цей час виявилася її геніяльність, в якій їй досі ще ніхто не дорівняв. Черпаючи сюжети для своїх драматичних поем та драм то з мітології, то з біблійного та античного світів, з середньовіччя та новішої історії, а також клясичної літератури, себто льокалізуючи їх постійно поза Україною, вона вкладає в них дуже сучасну проблематику, яку ідейно і психологічно майстерно охоплювала, при чому віддзеркалювала широку скалю конфліктів активної одиниці в суспільстві.

Цей перехід від медитативної до драматичної творчості не був раптовим, він проходив через лірико-епічні поеми, що особливо у збірці "Думи і мрії" представлені "Легендами", які творять тут окре-

мий цикл. Тематично вони пов'язані з подіями старовинного єгипетського та юдейського світу, лицарськими середньовічними пригодами; спільне їм, однак, що всі вони відбивають глибокі порухи людської душі. Легенди представлені також у третій збірці "Відгуки", де надрукована драматична поема "Одержима" з біблійним сюжетом, але сильним спрямуванням у сучасність поетеси. Леся Українка і в цій збірці не перестає закликати своїх сучасників, особливо творчу інтелігенцію, віддавати свої сили кращому завтра свого народу.

У драматичних поемах і драмах Леся Українка вивела цілу низку жіночих постатей, що до сьогодні вражають нас своїм героїзмом, витривалістю та стійкістю у важких життєвих ситуаціях, жертвенністю, але й такими жіночими рисами як ніжність і співчуття. Незабутніми стають нам ці постаті, як Тірца біблійна з поеми "На руїнах" з її закликом до праці на користь народу, чи античні Іфігенія або Кассандра, середньовічна Беатріче, а чи вже новітніша Оксана, що в Московщині зберігає вірність своєму народові й не піддається асиміляції ("Бояриня"). Саме національні мотиви, що так сильно звучать у "Боярині" та "Оргії", увійшли в твори Лесі Українки щойно в останньому періоді її творчості, а були вони десятиліттями промовчування у радянському літературознавстві, у розвідках і працях поетеси, у виданні її творів. Ця проблематика віддзеркалює розчарування Лесі Українки соціалізмом, ідеологією, якій вона довіряла довгі роки, що вона спроможна розв'язати пекучі проблеми суспільства. Врешті вона звертається до сюжетів, що зовсім не торкають сучасність: в "Лісовій пісні" поетеса представляє трагедію чистої душі (Мавки), що іде до людей і зударяється з їх низькою буденщиною, де немає місця для краси та ідеалів. У "Камінному господарі" вона дала власну інтерпретацію клясичного сюжету, в якій головний герой мусить гинути, бо він зрадив власний принцип життя.

Леся Українка зуміла у своїх творах надати тим гуманним традиціям, що їх винесла зі школи своїх попередників, виразний соціальний та національний напрям, одночасно схопити погляди, думки і конфлікти чисто людського характеру, що тривожили її сучасника також поза межами України. Вона, як пише Олександр Дорошкевич, зуміла "піднятися з національно-українських меж до загально-людських, світових сюжетів". Стиль Лесі Українки енергійний і динамічний. Постаті її непохитні натури, що вона представляє у драматичних ситуаціях. Сильний індивідуалізм, що виявився у зіткненні одиниці зі спільнотою, має позитивні риси, бо він не служить егоїстичним цілям, а направлений на поліпшення людської долі. Незважаючи на віддалені історією та віками сюжети, вони вражають своєю живучістю, бо віддзеркалюють сучасні людські проблеми, що точаться довкола вічних питань: істини, краси, творчості та буття народу.

Чи сумно вам чи радісно читать,
Оповідання про велику драму?
То хочеться над вами заридать,
То заспівать з раптового нестяму.
То був якийсь блискучий карнавал,
Червона оргія буяла на просторі,
Здавалосьь, налетів дев'ятий вал
І прокотився бурею по морі.
Дев'ятий грізний вал! У глибині
Якісь печери позіхали чорні,
Та високо здіймались гребіні,
І тремтячи огнем, здавались необороні.
Плавким багаттям вал на гору наступав.
Гора стояла твердо, міцно, стало,
Холодна та німа. Розбився вал,
Утихла буря — більш валів не стало,
Зоставсь на дрібних хвилях марний шум,
Та дрібні камінці безсило торохтіли.
Нещасні камінці! той побережний тлум
Ні море, ні гора приймати не хотіли.
Дев'ятий вал... Чи тож була вода,
Що марне так розбилася об кручу?
Тож сіль землі, тож сила молода
Ішла на смерть, на згубу неминучу,
Лягала молодь у труну жива
З одважним усміхом, немов байдужа,
Отак індійська молода вдова
Іде вмирати на кострищі мужа,
З вином в руці, весела та хмільна
Іде обнять в огні дружину люблю,
Хто знає, чи любов, чи просто чад вина
Веде її на огнище до шлюбу?
О, то було огнистее вино,
Те, що спяняло молодь героїчну!
По жилах розливалось воно,
Палило кров, до хмелю непривичну.
Правдиве "п'яне чоло" з буйних мрій,
Святої віри, молодого палу,
Та хто б не кинувся від нього в бій
З широким розмахом збунтованого валу?
Чи сльози, чи квітки від нас належать вам,
Підкошені в розцвіті сил герої?
Коли б то так судилося і нам
Спалити молодість і полягти при зброї!

Вячеслав Васківський. (Дереворит).
Viacheslav Vaskivsky. Woodcut.

ВЕЛИКИЙ ДРУГ УКРАЇНСЬКОГО ЖІНОЦТВА

Зеновій Красівський.

Zenovij Krasivsky.

ПЕТРО КАРМАНСЬКИЙ

FINALE

Засну як легіт в сірій скибі,
Розвіюсь мов рідка імла;
Візьму з собою злидні й болі, —
Оставлю вам самі діла.

І в хвилях скорби, в хвилях горя,
В тяжких для вас осінніх днях,
Вони засяють наче зорі
І просянять вам темний шлях.

Рисунок Мокі Кокоріс.
Drawing by Moki Kokoris.

АННА-ГАЛЯ ГОРБАЧ

У п'ятницю, 20 вересня ц.р. помер у Моршині, в Західній Україні, на 62-му році життя в наслідок інсульту відомий правозахисник, колишній член і борець УПА, довголітній в'язень і засланець в сталінсько-брежнєвських тюрмах і таборах

бл. п. ЗЕНОВІЙ КРАСІВСЬКИЙ

Великий друг і побратим активних діячок і учасниць підпільної боротьби за волю України, таких як покійна Катерина Зарицька, Одарка Гусяк, Ірина Сенник, Оксана Попович та інші, останні роки (після трагічної смерті дружини Олени Антонів) Зеновій Красівський жив тільки для відродження України. працював у різних комітетах, ініціював різні далекоглядні громадські та мирянські справи, але при тому не занедбував своїх близьких друзів, які потребували практичної допомоги. Це його велика жертвенна заслуга, що важко хворий Іван Світличний після повернення зі заслання міг перебувати в підкарпатському Моршині, де про нього дбали невтомна дружина Льоля Світлична та близькі друзі з Івано-Франківська та Львова. Немало спричинився також до процесу відродження Української Греко-Католицької Церкви. Остання його мрія була допомогти нашим монахиням в Гошеві влаштувати обитель, старався їм організувати бібліотеку. Листи, що надходили від

нього, були всі писані з дороги. Своім автотом він постійно когось возив, привозив, по когось їхав, і наші люди не жаліли ні його здоров'я, ні часу. "Все частіше і частіше я зупиняю авто в якомусь живописному куточку моїх численних доріг, відкидаю сидження і моментально засинаю. Інколи це 10-15 хвилин, але мені здається, що провалився був на цілу солодку вічність, і що мені там було дуже добре, а ось повертатися до керма і педалів неохота, а треба". І далі в тому ж листі з червня 90-го року: "Був два дні в Києві, просяк до останньої клітини чужою бідною і безвихіддю..." А в останньому листі, що надійшов у серпні 1991 р. він пише: "Мав би я написати просторішого листа, але не маю де сховатися від бурхливого ритму нашого життя милих відвідувачів-пожирателів мого часу. Говорю це без згіршення і злості, бо, власне, для того живу і тим тримаюся..."

У травні цього року він виготовив звернення, щоб допомогти Згромадженню Сестер Пресвятої Родини в Гошеві побудувати монастир. Текст звернення Зеновія Красівського, який жив виключно для рідного краю і свого народу, віддзеркалює всі його болі й надії на відродження України. Хай солодка буде йому вічність, як ті короткі сні під час жертвенних доріг, а приклад його жертвенності знайде послідовників.

ПЕРШИЙ КОНГРЕС СОЮЗУ УКРАЇНОК

Університет, в якому відбувався Конгрес. *University where the Congress was held.*

23 — 24 серпня ц.р. у Чернівцях відбувся Перший Всеукраїнський конгрес Союзу Українок, в якому взяло участь 145 учасників, в тому числі 75 делегатів, які представляли 23 делегації з 13 областей України. Зі США у конгресі взяли участь Марія Томоруг — секретарка Головної Управи Союзу Українок Америки, та Дарія Степаняк — почесна голова Об'єднання Жінок Оборони Чотирьох Свобід України (ОЖ ОЧСУ), з Канади — Люба Подольська від Союзу Українок Канади. Конгрес отримав привітання від голови Союзу Українок Австралії Людмили Саракули.

Конгрес відбувся у Чернівецькому університеті, у Мрамуровій залі. Реєстрація делегаток та гостей

почалася 23 серпня о дев'ятій годині ранку. Конгрес почався Службою Божою, яку відправив владика Данило, єпископ Чернівецький та всієї Буковини Української Автокефальної Православної Церкви, в Миколаївській церкві, що є пам'ятником архітектури з 1607 року. Чернівецька міська влада тільки шість місяців тому передала цю церковцю вірним.

Всі учасники конгресу зі синьо-жовтими прапорами йшли вуличками міста до церкви, а потім знову до університету. Офіційне відкриття конгресу відбулося по полудні. Відкрила його Теофілія Якубович. Всі відспівали український національний гімн "Ще не вмерла Україна". На очах у мене появилися сльози,

Похід до церкви.

Procession to church.

*Виступає Марія Томоруг.
Maria Tomorug at the podium.*

Зала засідань. Meeting hall.

Фота автора.

защеміло серце — адже вперше в житті я співала гимн "Ще не вмерла Україна" на Україні.

Конгрес привітали різні місцеві організації, а Владика Данило поблагословив усіх та побажав союзнякам багато сил і успіхів у їхній праці. Від Екзекутиви Союзу Українок Америки Марія Томоруг передала голові конгресу Теофілі Якубович привіт та відзнаку СУА і конвенційну книжку. Конгрес мав приємність і честь вітати депутатку Верховної Ради України Ірину Калинець, яка виголосила коротку промову перед від'їздом до Києва, де відбувалася спеціальна сесія Верховної Ради (це був другий день путчу у Москві).

Пополуднева сесія дуже обширно обговорила справу скликання установчого з'їзду Союзу Українок, вибрання крайової управи, затвердження статуту та намічення плянів праці для цілої організації.

На другий день вранці, 24 серпня, відбулися секційні засідання зі шкільництва, народного мистецтва, звичаїв, традицій, організаційні справи. По полудні учасники конгресу мали змогу оглянути Чернівецький університет, що був колись резиденцією буковинських православних митрополитів. На пленарній сесії, після відвідання університету, делегати конгресу вирішили вислати звернення до ректора університету, в якому просять в найкоротшому терміні відновити діяльність теологічного факультету, вкрай необхідного для духовного відродження української нації на Україні та за її межами.

Конгрес також вирішив:

1. Створити тимчасову Координаційну Раду Союзу Українок України з голів Союзу Українок таких областей: Рівенської, Черкаської, Закарпатської, Львівської, Київської, Одеської, Донецької, Житомирської, Тернопільської, Вінницької, Полтавської, Івано-Франківської та Чернівецької.

2. Вибрати тимчасовою головою Координаційної Ради Союзу Українок Атену Пашко.

3. Скликати установчий з'їзд Союзу Українок України в грудні 1991 року в м. Києві.

4. Прийняти звернення до ООН, парламентів та народів світу.

Перший Всеукраїнський конгрес Союзу Українок організував Союз Українок Буковини під головуванням Теофілі Якубович та секретаря Василини Андрійчук, які одночасно були також головою та секретарем конгресу.

Перед закінченням конгресу вирішено вислати телеграму до Верховної Ради України про те, що конгрес Союзу Українок звертається до депутатів Верховної Ради з проською якнайшвидше проголосити вільну незалежну українську державу.

Конгрес закінчився молитвою "Боже Великий, єдиний" та відспіванням українського гимну. Попрощавшись з делегатами та гостями, ми вийшли зі зали нарад. Назустріч вибіг з будки міліціонер і радісно закликав: "Пані, пані, ви лише десять хвилин тому вислали телеграму до Верховної Ради, щоб депутати якнайскорше проголосили незалежну, вільну Україну, і вони мусіли почути вас, бо дві хвилини тому Верховна Рада проголосила незалежну Україну!"

Просто важко було повірити в це. "Чи ви не жартуєте?" — питаємося міліціонера. "Та ні, — каже він, — ось подивіться самі", — і запрошує нас до будки, де в нього маленький телевізор. Справді, показують Верховну Раду та вивішення синьо-жовтого прапора.

Яка радість! Всі ми закричали "Слава Україні! Слава Україні! Слава Україні!"

Так для мене закінчився Перший Всеукраїнський конгрес Союзу Українок у Чернівцях, який, як бачимо, відбувся в історичний для всіх нас момент.

Марія Томоруг

Секретарка Головної Управи СУА

Ім'я Стефанії Шабатури відоме у діаспорі, а особливо членкам Союзу Українок Америки. Про неї не раз були згадки на сторінках журналу "Наше Життя", нею опікувалися українки в Америці, коли вона відбувала термін покарання в мордовських таборах за свою правозахисну діяльність. Отже, Стефанія Шабатура — художниця, громадська діячка — у нас в гостях.

— Пані Стефо, якою громадською діяльністю ви зайняті тепер, коли проголошено незалежність України?

— Громадських комітетів та жіночих організацій в Україні на сьогодні утворилося три: відновило своє існування Жіноче Християнське Марійське Товариство, Союз Українок та створився у зв'язку з жертвами, які принесла війна в Афганістані, Комітет Захисту Солдатських Матерів. Всі ці організації ще лише розпочали свою діяльність, вони досить слабкі, з мало розвиненими структурами. Все це ще в процесі відродження. Я ширше можу розповісти про Жіноче Християнське Марійське Товариство "Милосердя", яке очолюю.

— Наскільки мені відомо, — це перша жіноча організація, яка відновила свою діяльність...

— Так. Ідея відродження Марійського Товариства "Милосердя" виникла у грудні 1988 року. Була створена ініціативна група, завданням якої було надавати допомогу обездоленим людям, сиротам, а також організувати масові заходи, які активізували б релігійне життя та допомогли Греко-Католицькій Церкві вийти з підпілля.

— Назвіть основні масові заходи, які організувало ваше Товариство.

— 19 грудня 1988 року ініціативна група організувала Молебень за дітей Чорнобиля і Вірменії. І це було першою громадсько-християнською акцією, яка і визначила напрям діяльності Товариства. 22 січня 1989 р., у 70-ті роковини Акту соборності, був організований Молебень. Греко-католицькі священники проводили відправу, — це не сподобалося владі і вони покарали тодішню голову ініціативної групи Ірину Калинець карцером. На весні 1989 року була організована багатотисячна Панахида за Тараса Шевченка на площі біля Успенської церкви. 27 червня разом з Комітетом Захисту Греко-Католицької Церкви організована Панахида на Личаківському цвинтарі на могилах закатованих НКВД в 1941 р. Товариство брало активну участь в багатотисячних походах за легалізацію Греко-Католицької Церкви в Москві.

— З усіх цих заходів очевидним стає те, що ваше Товариство тісно співпрацює з Греко-Католиць-

Стефанія Шабатура.

Stefania Shabatura.

Фото Андрія Ластовецького

Photo Andriy Lastovetsky

кою Церквою. Яку ж окрему функцію і які відмінні завдання від завдань Церкви ставить перед собою Товариство?

— Ми свідомі того, що існуємо лише як допомогова організація для ствердження християнських гуманних ідей, і тому ми організуємось при Церкві, а деякі дружини під опікою парафіяльних священників. Ми також і допомогова організація для держави, бо функція суспільної опіки належить державі. На сучасному етапі, коли економічна криза зростає, ми стараємось якомога більше допомогти німічним старшим людям, сиротам та багатодітним сім'ям.

— Чи ваша організація вже отримала юридичний статус?

— Так, нарешті наше Товариство має свою юридичну адресу і відкрито рахунок у банку, але ці можливості занадто скромні, щоб розвинути харитативну працю. Лише завдяки співпраці з Мальтійською Службою Допомоги з Німеччини ми мали можливість організувати в Львові коло 500 безкоштовних обідів, а також надавати допомогу продуктами, одягом і медикаментами бідним людям, сиротам. Важлива допомога одягом, головню взуттям.

РОМАН КУПЧИНСЬКИЙ

ЛИСТОПАД

Пожовкле листя, сіре небо,
Осіньний вітер, листопад,
Ох, скільки споминів далеких
До нас вертається назад!...

Був час і вітряний і зимний
І листя падало на шлях,
Та в душах нам світило сонце
І квіти нам цвили в серцях.

О, незабутній листопад!
Пройдуть літа, пройдуть віки,
А ти стоятимеш над нами,
Як тінь Господньої руки.

— Чи стараетесь ви організувати свої підприємства, дохід з яких йшов би на добродійні цілі?

— Так, місяць тому Марійське Товариство заснувало мале підприємство "Caritas", яке буде займатися переробленням сільськогосподарської продукції. Частина прибутків йтиме на харитативні цілі. Ми плануємо найближчим часом відкрити у Львові безкоштовну їдальню для бідних.

— На кого ви розраховуєте у цих своїх плянах?

— Допомога з Німеччини не вічна, і ми повинні дбати про створення власної матеріальної бази. Для початку надіємось на допомогу усіх людей доброї волі...

— Це одна зі сторінок вашої діяльності. А крім харитативної діяльності якою діяльністю ви зайняті як депутат міської Ради?

— Я — член комісії культури і національно-духовного відродження. Займаюсь справами близькими мені і болючими, — це питання нашої культури у всіх її сферах: музей, театр, взагалі мистецтво. Недавно ми прийняли рішення про ліквідацію музею Леніна у Львові і передачу цього приміщення Національному Музеєві. Відомо, що найбільша збірка іконопису на Україні належить Національному Музеєві у Львові і знаходилась вона у Вірменському соборі. Нині ця унікальна колекція ікон має можливість бути експонована широкому колові у просторах залів колишнього приміщення Музею етнографії та народних промислів (музей Леніна був розміщений у будинку, в якому в передвоєнні роки знаходився Музей етнографії та народних промислів).

— А яка доля Вірменського собору?

— Його віддадуть вірменській громаді у Львові. Лише уся ця процедура затяжна і довга, бо надзвичайно відповідальним є те, як перенести ікону в нове приміщення, як вона буде себе "поводити" в нових умовах.

— Так, цей захід надзвичайно відповідальний, бо, як відомо, колекція ікон зберігається у Вірменському соборі близько 50-ти років. Вона повністю "зжилася" з температурно-вологим режимом собору, а ікона більш ніж будь-який твір малярства надзвичайно чутлива до різних змін. Пригадую, як Віра Свенціцька хвилювалася з приводу експортування ікони "Преображення" (XIV ст.) з с. Бусовисько з експозиції музею у Рим. Були для цього створені усі умови, які відповідали б такому "переселенню".

— На нашу комісію покладені всі, так би мовити, господарські рішення культурницьких установ. Театр не має приміщення, ми думаємо, як допомогти молодому творчому колективові, мистці не мають майстерні, ми мусимо подбати і про це. Все ще надзвичайно важкі кроки в господарських справах закладів культури. Видно, ще не прийшов час на таку "розкіш".

— Пані Стефо, по сферах вашої діяльності ви взяли за найважчі: харитативна та економічна для розвитку мистецтва і культури на Україні. Як ви думаєте, чи піднімуться ці болючі питання і чи буде якась оптимальна розв'язка?

— Я вірю, що з допомогою ентузіастів, людей доброї волі, професійних людей ми мусимо розв'язувати ці питання і ставити їх першочерговими, а не як за радянського режиму — останньорядними. Світ розцінюватиме нас по тому, як ми шануємо свою культуру, і що ми знаємо...

— І останнє питання: А як же ваші гобелени, коли прийде до них черга за клопотами господарського порядку, адже важко поєднувати творчу працю з іншою?

— Я довгі роки не мала можливості творчо працювати через те, що була репресована, а тепер нова хвиля громадської необхідної праці захлиснула нас усіх. Проте я живу думкою вернутися до своїх гобеленів, коли побачу, що робота налагоджена і можна її залишити на інших людей.

— Бажаю вам успіхів, а наші читачки, мабуть, відгукнуться на ваші болючі питання, так як і відгукнулись раніше на вашу і нашу спільну біду. і надіюсь, що матимете нагоду побувати між членами СУА та розказати їм більше про ваші нові пляни.

*Інтерв'ю провела
Стефанія Гнатенко*

РІСНІ З ЦЕНТРАМІ

Для підтримання зв'язку з Україною Екзекутива СУА передала наступні привітання:

Марією Томоруг на Конгрес Союзу Українок Буковини, в якому вона брала участь як представниця Екзекутиви СУА. Конгрес відбувся в Чернівцях 23, 24 і 25 серпня ц.р. і привітав з ентузіазмом проголошення самостійності України.

Наталею Даниленко на відзначення 120-ліття з дня народження Лесі Українки, що відбулося в Луцьку.

Ольгою Мовчан на святкування 135-ліття з дня народження Софії Русової, яке відбудеться в Києві.

Марія Томоруг відвідала дитячу лікарню у Львові, якій вже раніше СУА переслав апаратуру до кімнати інтенсивного лікування для дітей-жертв Чорнобиля.

Для поширення діяння медичної допомоги жертвам Чорнобиля Екзекутива СУА прийняла ідею Київської організації "Мама-86", яка діє в рамках "Зеленого Світу". В тій справі Екзекутива звертається до округ та відділів СУА допомогти в цьому придбанні вітамінів (по змозі безкоштовно) та сушених овочів.

Фундація Сейбер, членом якої є СУА, пересилатиме зібрані дари в Україну. Обіжник референтури суспільної опіки подав подробиці, як здобувати фонди для проведення плянів, наприклад, влаштуванням т. зв. "голодних обідів".

ПОВІДОМЛЕННЯ

17-го листопада ц.р. відбудеться міжокружна конференція виховної та пресової референтур для Округ Нью-Джерзі, Нью-Йорку і Філядельфії. Місце конференції: Ньюарк, Народний Дім. Реєстрація о 9:30, початок — 10-та год. ранку.

В обіжниках референток будуть подані програми.

Голова СУА 13-14 вересня була учасником засідань Президії Секретаріату СКВУ в Торонто.

14 вересня відбулося засідання Статуткової Комісії СФУЖО, головою якої обрано Тамару Волощук.

15 вересня відбувся з'їзд Округи Південного Нью-Йорку. Головою Округи обрано Наталю Кушнір-Верзол. Представником Екзекутиви була Ольга Гнатейко.

ВИСТАВКА ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ В УКРАЇНІ

Виховна референтура СУА під патронатом СФУЖО (д-р Марія Квітковська) і СКВОР при СКВУ (м-р Іроїда Винницька) при співпраці з ОПЛДМ (Лесь Храплива-Щур) та Шкільною Радою УККА (д-р Євген Федоренко) запланували уладити в Києві і у Львові виставку дитячої літератури — видань діаспори.

Заплановано залишити один комплект виставки в Києві, другий у Львові, а третій, після виставки на Конгресі СКВУ в Торонті в 1993 році, залишиться власністю Бібліотеки Виховної Референтури СУА. Просимо видавництва дитячої літератури прислати нам по три примірники видань.

За словами бібліотекаря-архівіста НТШ у Львові, Тараса Романюка, та виставка "послужить державному відродженню України, а для еміграції буде переконанням, що праця багатьох поколінь не пішла на марно" (див. "Свобода", 13 серпня 1991 р.)

Просимо тих, у яких є приватні збірки книжок для дітей, повідомити нас, які є книжки у Вас (казки, оповідання, вірші, співанники, п'єси, букварі, читанки і т.п., усі видання поза межами України) і чи зможете їх нам позичити чи подарувати для виставок в Україні.

Сподіваємося, що українці, розкинені по всіх континентах світу, допоможуть нам гідно зарепрезентувати видання дитячої літератури діаспори.

Віriamo у підтримку української громади у цьому проекті!

За виховну референтуру СУА — Ольга Тритяк
За СКВОР — Іроїда Винницька

СУСПІЛЬНА ОПІКА СУА

26 квітня 1986 року залишиться у пам'яті народів України і Європи як день чорнобильської трагедії.

Чорнобиль завдав нашому народові величезної шкоди, приніс невиліковні хвороби, особливо серед дітей. Багато країн простягнули руку допомоги дітям Чорнобиля, беруть їх на лікування до своїх шпиталів. Ми, українці діаспори, приєдналися до акції допомоги нашим рідним, особливо дітям. Створили допомогіві комітети, які збирають фонди для потерпілих від чорнобильської катастрофи.

Головна Управа СУА також включилася в акцію допомоги жертвам Чорнобиля і звернулася з просьбою до членства підтримати ці фонди при СУА, а саме: Медичний Фонд Дітям Чорнобиля і Допомога Україні.

Після того, як на весні 1990 року референтка суспільної опіки СУА Лідія Черник побувала в околицях Чорнобиля, відвідала мешканців цього району, шпиталі, де лікуються діти, зустрілася з їх матерями, СУА переконався, що найкращим способом допомоги буде придбання необхідного обладнання для дитячого відділу інтенсивного догляду в Медичному науковому центрі проблем Чорнобиля у Львові, який відкрився у січні цього року заходами Фонду Допомоги Дітям Чорнобиля, що його очолив д-р Зенон Матківський. Екзекутива СУА виділила на ту ціль з Медичного Фонду Дітям Чорнобиля 65,000 доларів. За посередництвом і порадою комітету та лікарів куплено апарат "Технікон РА-1000" за 40 тисяч дол. За допомогою комп'ютера він робить складні аналізи крові. Апарат привезено літаком "Мрія" для львівського шпиталю.

З листа, який надійшов на адресу Медичного Фонду Дітям Чорнобиля ми довідалися, що аналізатор "Технікон" уже функціонує, за що дуже вдячні лікарі, які вживають його, а ще більше малі пацієнти, що користають з нього.

У серпні цього року шпиталь у Львові відвідала Марія Томоруг — член Екзекутиви СУА. Вона оглянула його, познайомила ближче з лікарями, які дякували їй за нашу допомогу і нагадали, що шпиталь дуже потребує ще одного апарату. — газового аналізатора крові. Марія Томоруг відповіла, що Союз Українок Америки вже купив такий апарат в американській фірмі, яка має свою філію у Відні, а також додаткову апаратуру до аналізатора і всі необхідні хемікати. Ціна цього апарату — 26,140 дол. Його куплено з Фонду Дітям Чорнобиля. М. Томоруг мала нагоду бачити таблицю з емблемою СУА і написом, що його купив Союз Українок Америки.

Крім допомоги шпиталю, висилаємо також пакунки нашим членкам, які проживають у радіаційній зоні Чорнобиля, листуємося з ними.

*Львів. Обласна дитяча спеціалізована лікарня.
Lviv. Specialized regional children's hospital.*

Фото Марії Томоруг. Photo: Maria Tomorug

На засіданні Екзекутиви СУА вирішено і схвалено нову допомогіву акцію для хворих дітей і жертв Чорнобиля, пов'язану з проектом "Мама-86". Це київська організація, створена під егідою "Зеленого світу". Вона об'єднує матерів, діти яких народилися і виростають у Києві — зоні екологічної катастрофи. Її метою є створення умов для виживання київських дітей. Для їх рятування потрібне якісне харчування.

Союз Українок зобов'язався заохочувати членство до придбання вітамінів і сушених овочів та пересилання їх на Україну.

Доставу вітамінів і сухих овочів погодилася погоджувати Фондація Сейбер, членом якої є СУА. Лідія Білоус, вільний член Екзекутиви СУА, входить до ради директорів "Сейбер — Світло", Філії Фондації, що діє в Україні.

На стор. 32 подаємо список жертводавців на Фонд Медичної Допомоги і Фонд Допомоги Україні.

Всім жертводавцям, відділам і округам щиро дякуємо за співпрацю та підтримку наших фондів при суспільній опіці СУА. Рівно ж дякуємо за жертви, які ми одержуємо зі всяких нагод. Прізвища жертводавців поміщуємо на сторінках "Нашого Життя".

Лідія Черник

Референтка суспільної опіки СУА

ГРОЗНА КАЛИНИ

(уривок з повісті)

МИХАЙЛО ОСТРОВЕРХА

Почувши, що стільки наших смільчаків пішли охотниками до нашого війська, став я лебедіти коло Мама, щоб і мене пустила до війська. Коли ж Мама стала твердо на своїм "ні", тоді й я став твердіший у моєму наполяганні та говорив уже не: хочу йти до Українських Січових Стрільців, а просто — йду до Українських Січових Стрільців! У таких важливих родинних справах рішала в нас Мама, а не Батько; він лиш мовчки позирав, підсміхався, прислухувався нашим "пертрактаціям". А я, як сновида, ходив за Мамою та все моє лебедів:

— Мамо! та пустіть же мене до нашого війська! Та ж дивіться, що пішли мої товариші, Ромко Старчук, Н. Н., ну й ті старші. Та ж я вже давно закінчив моїх 16 років! Мамо! Пустіть, пустіть!

— Сто раз я тобі казала: ні! І далі кажу тобі: ні! І не нудь! А диви-диви, який ми то вояк знайшовся! Мине тобі 21 рік — підеш тоді!

Ходив я, мовне-свій і серцем плакав, нудьгував. У моїй юній уяві ввижались рожеві, інколи вже вельми мережані картини вояцького життя, його краса романтики, скріплені літературою про козацькі походи, яку я вже тоді, розуміється, знав.

Прийшло свято Спаса. Ранком, прокинувшись швидше ніж сонце, яке щойно за деяку годину стало вливатися крізь віття яблуні через вікно до хати, я швидко вмився, одягнувся — ще поки Мама встали — і вийшов на подвір'я. Знову поринув у настирливі мої думи: йти до Українських Січових Стрільців! Постановив я — нині бути неуступливим! Встали й батьки та увесь наш рід. Усі прибираються — велике ж свято! Мама наготовили овочів, наклали їх у малу кобільку, ще й цвітами закосичили їх, і дали нести кобільку найстарший доні — моїй сестрі Юлі, щоб несла ці овочі до церкви, посвятити їх.

В церкві було повно народу. Відправи богослужень ішли одна по одній, як і кожної неділі чи свята, в церкві Отців Василіян.

Вийшовши з церкви, між моїми приятелями довідався я — хто ще пішов до Українських Січових Стрільців; і що понад річку Збруч почалася вже правдива війна. Це діляло ще більше туску до мого серця. Ішов я до хати чомусь із надією, що Мама таки мусять пустити мене до війська!

Прийшов я до хати — всіх застав уже дома. По середині хати вже стояв ослін, на ньому велика миска, а довкола неї вже всі сиділи, кожний із своєю ложкою в руці, і ждали на мене. Мама напляла до миски борщу, Тато зробили ложкою над мискою хрест і ми почали обідати. Подали Мама ще й рум'яні, печені, пахучі пиріжки що, по звичаю, пекли їх у нас на більші свята. Ми почали їх уплітати, аж щелепи

гнали, як із під села Джуричів гримнули гармати. В одну мить усі ми питаино зглянулись по собі. Ще раз ударили гармати. Стало ясно — почався бій! Мама перехрестилися. Тато спиталися Мама коротко:

— Що робимо?

Молодший брат і сестри по дитячому ввели очима по батьках і по мені. В мені ж зажеврила надія, що чейже тепер Мама дозволять мені піти до нашого війська. Мама рішуче до Тата:

— Я ще зварю пару покладків. Ти спакуй дещо з одежі і постелі, принеси з льоху сира й масла, з комори хліба і махай поза городи й лісом у Глибоку Долину, на Гаї. Бери діти — я вас наздожену. Там буде безпечніше!

Став і я дещо помагати в приготуванні до цієї дороги. А в душі почала товктись надія: Мама пустять, лиш у відповідну хвилину ще таки просити за дозволом — йти до війська!

Незабаром усі були готові в дорогу.

— Ти з дітьми, кажу тобі, манджай уже! — кажуть Мама до Тата. — Я ще зажену кури, замкну хлів і шопу та й йду за вами!

Я зумисне залишився з Мамою. Ледве батько з дітьми вийшов із хати, як я пішов у рішучий наступ на Мама:

— Мамо! — почав я прожогом, — пустіть мене до Стрільців! Чому ви не хочете мені дозволити на це? Та я вже так прошу і прошу, що вже не знаю у кого допросився б!

За Трибухівцями знову гримнула гармата. На цей гриміт Мама вхопили з припічка за копістку й стали нею обкладати мене, промовляючи:

— Оце тобі військо! Оце тобі Стрільці! Оце тобі твоя дурна забганка!

Я оминаю удари й кручусь, як вюн; у хаті гармидер, за Трибухівцями б'ють гармати, до вікна хати стукає наш сусід, гімназійний учитель Хлебек, Поляк, і входить до хати.

— Сонсядечко! Цо то сен у пані дзее?

— А ось, захотілося моєму кавалерові до війська йти!

— Ну, то ладне! Нех ідзе! Певне! А от, я іден до польських леґіонуф!

На мить, Мама зупинились поглядом на Хлебекові, перевели погляд на мене, а потім обернулись до пронози сусіда і стеремкотіли:

— Ви собі до свого війська — йдіть! А до мого сина вам зась! Я його Мама!

Хлебек засміявся і швидкою ходою щез.

І так — першу битву з маминою копісткою я програв.

І — опинився з Мамою в Галях.

OUR LIFE

Monthly, published by Ukrainian National Women's League of America

---

VOL. XLVIII

NOVEMBER 1991

Editor: Marta Baczyński

CHRISTINE SONEVYTSKY

FIRST VISIT TO UKRAINE

"Timing is everything" — there is no better way of describing our plans and the historic events that occurred as we paid our first family visit to Ukraine which my husband had left, as our "liberators" the Soviet Red Army, overtook Western Ukraine in 1944.

Our plans were to take the night train out of Vienna on the 19th of August and to enter Chop on the border of the Ukrainian SSR early on the 20th. However, it was not to be. On the morning of August 19th the world learned about the upheaval in the Soviet Union and the take over by forces that seemed to spell an end to any democratization. To enter the Soviet Union at such a time was just too much to risk. My husband's hopes of visiting Ukraine after 47 years evaporated into thin air as the radio and TV commentators informed the waking public of what had occurred during the night. We sat glued to the television set and slowly became thankful that we had not left the day before. Were it not for my plans to visit Bratislava on behalf of Global Relief that Monday, we may have entered the USSR on the day of the putsch.

As history has now documented, the attempted overthrow failed and three days later the opportunity to visit Ukraine presented itself once again. I must say that it was our ten year old daughter's determination to see Ukraine which made us stick to our original plans, otherwise we may have returned to the United States. Last minute travel arrangements are almost impossible to make for visiting the Soviet Union. One has to be prepared for the unknown or not attempt it at all.

We rented a car which took us from Munich to Vienna, and purchased tickets for Lviv with no guarantee that there would be space aboard the train for a ride that was to last some 21 hours. As we waited for our train, another alternative presented itself. A train for Krakow, Poland was also leaving that evening, and we could get seating on it. Quickly plans were redrawn, and happy as clams we boarded the train for Krakow. This turn of events was most satisfying to me, as I very much wanted to stop by at the Ecological Center in Krakow and present our Global Relief materials to the people working there.

"A democratic president for democratic Ukraine".

We arrived in Krakow at 6 a.m. Friday and were advised to catch the next available train for the Soviet Union immediately. We boarded a crowded train and arrived in Peremyshl on the Polish Ukrainian border in the early afternoon.

The scene which greeted us there can best be described as one from Dr. Zhivago! The crowds, the filth, the luggage, the crying children — is a scene not soon to be forgotten. How we managed to get on that train which would finally take us into the Soviet "Paradise" I still don't know. This was a train used predominantly by natives and the cars were in terrible shape. As we learned on board, Peremyshl is the border town through which thousands of Soviet citizens cross with their wares which they bring into Poland to exchange for other items and to acquire hard currency. Sometimes people sit on the border for more than five days, without accommodations, without life's basic necessities in order to earn some money which would allow their families back home to live a slightly more comfortable life. With us were returnees, young professional people who were coming home from such a stint after three days of trading. They had left their children at home with their par-

"Mother Ukraine — we are not slaves, we are free".

ents, and while standing all night long on their return trip, were extremely glad to find a place to sit on the last leg of the journey back to Chernivtsy in Ukraine, another 12 hour ride.

Our three train rides lasted less than 24 hours, but they provided us with scenes and lessons which will last a lifetime.

In Lviv, the capital of Western Ukraine, we waited for our relative to take us on a car ride to the resort city of Truskavets, known for its mineral springs and healing waters. The tourist population of the town far exceeds the locals, as visitors from all of Soviet Union come to this health resort. I managed to buy ice cream cones for my kids and while they were eating at least twenty people asked me where I had found the treats.

While we were occupying ourselves with mundane things, we did not know that just hours ago Ukraine had proclaimed itself independent. Our relative who met us at the train greeted us with this news. The feeling, the indescribable feeling, that Ukraine is free at last, and on the day of our arrival at that! It was overwhelming.

August 24, 1991, the day of our arrival in Ukraine, the first day of Ukraine's independence since January 22, 1918!

Over and over in the course of the next ten days we heard the same sentiment expressed everywhere: thank God for the putsch and its failure, as only now that the Communist party has been discredited, can there be reason for hope.

The put'schists had ordered 250,000 handcuffs for the leadership of the opposition and its suspect popula-

tion. The putschists, attempting to bring the people to their knees, literally took railroad cars full of chickens, produce and consumer goods and burned them.

I often wandered if the stories I had heard on the days after the failed coup would dared to have been told had the event not occurred.

Teachers we had met told us that every lesson had to include something about the "great" Lenin. On Christmas Eve teachers had special assignments, they were required to spy on their students to make sure they would not go caroling, go to a religious service or enjoy the traditional Christmas Eve supper. To insure a successful report, a teacher who was not a party member was accompanied by one who was. For a teacher to take part in any of these forbidden activities was unthinkable as well. In villages, the party "Raicom" was someone who held your fate in his hands.

We had occasion to meet with relatives whom my husband had not seen nor had any contact with since 1844. We even travelled to the village where he had spent vacationing during his childhood. There he found boyhood friends who now had their own children and grandchildren to introduce. The warmth and hospitality that was showered on us knew no bounds, though we, a party of five, had arrived on their doorstep unannounced.

Almost fifty years later, the streets were still unpaved, the water was drawn from a well with a bucket, and there was no plumbing in the house. There was electricity and a requirement in the past for a radio and a TV to serve as a propaganda tool. In spite of these hardships, our newly rediscovered family smothered us in friendship and generosity. The wife slaughtered a chicken, cooked a delicious broth, made homemade noodles, which would be the envy of "Muellers" or "Old fashioned Pennsylvania Dutch" and served as a scrumptious meal. This was the fruit of her labor, supported by a small plot of land which sustain the family. Unlike the city folks, people in the country have easier access to food. Most also keep a cow for milk and cheese, a few chickens, geese and ducks.

The residents of the cities are more dependent on the stores for their supply of food. The stores are colorless outside, while inside the shelves are sparsely stocked or empty, a sad monument to a bankrupt system. In order to survive one has to develop a network of acquaintances to help with getting the basic necessities. Even then one is relegated to waiting on lines for milk, vegetables or for the rationed gasoline. It sometimes seems as if all effort was expanded toward that goal, possibly deliberately so as to keep the people at a level of basic survival which allows them no time or energy for other pursuits.

My daughter had misplaced her toothbrush and we asked the pharmaceutical distributor in Lviv, a city of 750,000 people to assist in locating another one. A five hour search ended without success. Pharmacies have

virtually empty shelves. I needed aspirin, but there was none to be had. I repeated my quest in various cities and found that to fill such a simple need is impossible. Tylenol, antibiotics such as ampicillin are non-existent.

While driving through the country of Western Ukraine, several scenes emerge. The trees and foliage are grey from dust and controlled pollution. The fertile "chornozem" for which Ukraine is so famous, stands uncultivated and the few people working on the collective farms are mostly old and resort to primitive manual labor.

On the other hand something new has emerged since the onset of perestroika and glasnost. Almost every village is building a new church. It seems like a symbol of hope, for during the communist regime many churches were closed, converted to storage warehouses and desecrated.

Almost every village has an elaborate monument which had been erected to the Red Army "liberators" and these I must say, are very well maintained. There were also monuments of Lenin or an empty space where he had just recently been removed. I heard one young woman remark: "It is such a pleasure to be standing here on this empty spot." In the meantime, new memorials are being put up dedicated to the memory of victims of the communist regime.

A comfortable overnight ride of the train from Lviv took us to the beautiful capital of Ukraine, Kiev. Our family of four was able to purchase first class accommodations for this trip for a total of six dollars. Kiev is a very old city. Its setting on the banks of the Dnipro River is truly enchanting. With out host as guide, we toured the city and admired the remnants of the Golden Gates of Kiev dating back to the 10th century, the landmark St. Sophia Cathedral, visited by President Bush just a few weeks ago, the Pecherska Lavra Monastery, and so many other majestic monuments.

We also took a 200 km. auto trip to Kaniv, where Ukraine's national bard, Taras Shevchenko is buried. Almost 140 years ago he wrote "When, will we have our Washington, with a new and righteous law? But we shall have him one day!"

Possibly because of these words, today there is a monument to this great champion of freedom in the capital of the United States in Washington, D.C. We laid flowers at Shevchenko's grave overlooking the mighty Dnipro River and paid homage to one of Ukraine's beloved sons. It was a lovely afternoon and our trip back to Kiev enabled us to drive through a historic country side resplendent with black rich soil which the Nazis attempted to take out in carloads during World War II. The highway which took us back to the capital was lined with tall and slender poplars on one side, and graceful weeping willows on the other.

The culmination of our stay in Kiev was the opening of the first day of the Parliament, which recently had

"Independence".

proclaimed Ukraine's independence. We came to the Parliament building and saw a sea of blue and yellow flags blowing in the wind, carried by a mass of humanity. The people stood quietly, respectfully with hope in their hearts that this flag which so many of them dared only acknowledge in their hearts would be hoisted on top of the Parliament building in place of the red and blue one with the hammer and sickle. Their dream came true two days later. These people standing there did not know that the night before the convening of the first independent parliament, the statue of Lenin had been removed from that august chamber. Having obtained permission to be spectators at this first meeting of the Ukrainian Parliament, we witnessed the fact that the hall stood empty of this ubiquitous statue, a symbol of oppression and untold suffering for millions.

We left the Parliament, seeing how quickly the communist majority was shrinking, and hoped and prayed that the next months will be a time of healing and nation building, as there is so much to be done. Again, greeting us was a sea of blue and yellow banners, with one Canadian and one Polish Solidarity Flag flying in support.

We left Kiev on that day. With tears in our eyes we said farewell to people who were strangers only a few days ago. However, in that short time they showed us so much kindness, hospitality and warmth, that they made our visit one to be cherished forever.

WOMEN AND THE UNDERSTANDING OF EASTERN EUROPE

Continuation

A major problem for Russian liberals was contact with the common people. Literature on the alienation of the Russian intelligentsia is extensive, and the issue remains volatile. That, however, did not seem to plague the national minorities. The Poles, the Lithuanians, the Jews, and other non-Russians felt one with the population which they addressed in their own language. Interestingly, the Russian Tsarist police, which kept detailed information on virtually anyone who engaged in even the most limited public activity (including opening up a coffee-shop), also came to that conclusion. Police analysts repeatedly blocked the formation of any organization that seemed to have a local national component because they were concerned that these organizations established effective contact with the local population. The non-Russians, who shared the liberal aspirations of the Russian democrats in that they too wanted to restructure the Empire along more liberal lines, could not understand how the Russian liberals did not recognize that national rights of non-Russians should be an essential component of the reform movement.

Women within the liberal camp — educated, middle and upper class, used to making up their own minds within the sphere of their activity — founded the Union of Equality for Women (Soiuz Ravnopravleniia Zhenshchin) in which they quickly learned the basics of political and public work. The Union sought legal equality for women, argued the disbanding of communal agricultural holdings in favor of equal land allotments for men and women, and presumed that women would be included in the legislation, expanding the vote.

What is most interesting is the manner in which Russian liberal women handled the emerging nationalities issue. They were as surprised as the men when, at the first congress of the union held a few weeks before the first major congress of the liberals in May, 1905,¹⁴ Belorussian, Jewish, Lithuanian, Polish and Ukrainian women put forward the demand for national autonomy. These women, representing local branches, declared that they would not join the All-Imperial Union unless it supported national autonomy and recognized the right of all nationalities to cultural and national self-determination. The Russian women considered the demand for nationality rights extraneous, divisive, and at best ill-timed. But the non-Russians argued persuasively and the women — new to the business of developing programmatic statements and building coalitions — decided that the argument made sense. The Congress, with four abstentions and no opposition

“acknowledged the right of the different nationalities which are part of Russia to political autonomy and national self determination.”¹⁵ The issue plagued these women and they continued to debate it at subsequent congresses. At its third congress, held from October 8 to 12 1905, they agreed after a spirited debate that “the liberation of women is inseparably tied to the attainment for their native land (rodnoi krai) and its liberation from the yoke of Russification.”¹⁶

Women had actually grasped the political importance of nationalist demands before Lenin came to the same conclusion. They were quite proud of their perspicacity. “This question had barely emerged in Russian society, and our association was one of the first to solve it in a positive fashion,” the association president boasted.¹⁷

The liberals proved to be as shortsighted about the “woman question” as they were on the nationalities. They felt that the needs of both groups were ill-timed and ill-conceived, and they did not see women as an important ally. At the same time they did not even as a formality admit to restructuring the Empire along national lines.¹⁸ The disregard of women by emerging political parties is understandable. Less understandable is that the non-Russians, who were hungry for any recognition, should have been equally blind to the farsightedness of the Russian women in 1905.

Women, fresh to the political arena, sensed the importance of nationalism. They also noted that the satisfaction of national aspirations did not necessarily mean the complete dissolution of the existing political structure. Avoiding programmatic statements, they tried to organize societies directed toward limited goals of ameliorating some readily discernable societal ills. But they both failed to have themselves taken seriously and to contextualize their position. Since they were not heard, they were not taken to be representative. It that really the case?

In Tsarist Russia women stumbled upon two developments that eighty years and untold bloodshed later still plague that vast area — the recognition that national rights are an expression of human rights and that the autonomous growth of any group that wants it as a precondition for the functioning of a unitary whole is a *conditio sine qua non* for the rooting of any democracy in the state. The Russian feminists could not substantiate the argument persuasively, but they, unlike the Russian liberals, saw the necessity of accepting it in their organization.¹⁹ It seems that given half the chance the population of East Europe, in the broad understanding

of including Russian borderlands, has been striving for that goal also.

The integration of women into the consciousness of society predicates acceptance of the notion of the other. Women, by their very existence, force the possibility of the other as valid in itself. This is an essential precondition for toleration, the recognition that the other may have not only the right to equal existence, but also a just claim to an alternative formulation of truth. Democracy depends on toleration and not exclusively on majority rule. The attempt to fit women into the picture forces rethinking of issues which in turn promote acceptance of toleration and of heterogeneity.

Furthermore, when we study women's organizations we are confronted with the limitations inherent in accepted definitions of political ideologies and movements. In a movement such as liberalism one expects a certain fuzziness of concepts and broad spectrum of adherents. In the East European context liberal organizations reflect the multiplicity of societal layers which do not demand exclusive choices of its practitioners. Women's organizations are good examples of this type of liberalism.

III

Along with liberalism the women grappled with nationalism. Here the language of political discourse is geared toward exclusive identity that does not reflect the layers of identity with which women enveloped themselves. While most men (and some of the women active within the male organizations) used their chosen ideologies to polish a clearly delineated identity, many women drew comfort from a multiplicity of identities, a practice most men derided as sloppy and ignorant.

Women were less prone to ideological thinking and their organizations appear to have been less exclusive than ideologically determined political parties. Women seemed to be able to function in a number of spheres simultaneously. Since they generally identified themselves relationally towards others, the many layers of existence appeared natural to them.²⁰ Life in East Europe by its very nature demands a series of interlocking spheres. The historic archeology of the area has, even after forcible relocations, left a patchwork quilt of national groups with claims to the same territory. Ethnic, religious, and social differences are as complex here as they are in the Near East. Modern ideologies in East Europe, both Marxism and various varieties of nationalism, impose an exclusive identity that women find uncomfortable.

Let me illustrate by a women's organization in Kiev, the historic capital of Ukraine and a major city in the Russian Empire. At the turn of the century Kiev had a large Russian, Polish, and Jewish as well as a Ukrainian population. At that time women in Kiev established

organizations that fostered tolerance and active cooperation among national and religious groups, demonstrating their ability to work with each other for the welfare of needy women, and to practice the art of the possible in their relations with the police. Best documented is the Kiev branch of the Society for the Protection of Women.²¹ Its toleration, practicality, and lack of bombastic rhetoric belies the stereotype image of East Europeans.

Of equal importance is the insight the women's dimension gives us to the study of nationalism, which is generally considered an ideological movement strongly grounded in a particular version of the past and a highly intellectual philosophical system, a type of secular religion, usually irrational and intolerant of others. Whenever practitioners of nationalism write about it or about themselves, they stress the selfless nature of the creed and the pristine love of land and love of people that motivated the writer in the first place to become an adherent of nationalism. Moreover, nationalists generally not the strength and popularity of the movement, but the difficulties they faced in implementing their ideas. Even in territories where a particular nationalism spread quickly, the leaders tend to stress the difficulties of the movement. Why should that be the case?

Christian saints and biographers of saints also inflated the evil committed prior to conversion to illustrate the strength of God's grace in transforming the sinner into a saint: the greater the sinner, the greater the power of God in bringing about conversion. In a similar vein, those who wrote about their implementation of nationalism seemed to have been motivated by the desire to stress the power of their work and the force of nationalism. To be able to do so effectively, they had to exaggerate the difficulties that had to be overcome.

But I submit that the motivation described in the memoirs of nationalists is not necessarily true. Not that the writers prevaricate. Rather, they do not delve into the motives for their actions. We notice, when analyzing the writings of women how readily women slip into the language in which they were educated and raised.²² The nationalists did likewise. East Europeans tend not to value individual ambition, open pursuit of a better life, individual escape from poverty, self-promotion, a striving for a more comfortable existence. Materialism as such is generally considered crass and low, the truly great will be motivated by ideas and ideals, by service to others, by a yearning for the absolute or by the love of the soil that nourished them. Nationalism is presented in those terms and never as a means of escaping the poverty and hopelessness of the village, the lack of educational opportunity, the perpetual curse of class.

We, on the other hand, do not see nationalism as a practical approach to community issues which it frequently was. Let me just focus upon one example — Ukrainians in Western Ukrainian territories, which in the

inter-War period were under Polish control, for a trenchant case study of the actual functioning of nationalism.²³ The area is interesting because it produced a mass women's organization, the Union of Ukrainian Women, although it lacked all the indicators of a society conducive to the growth of a women's organization: it was not industrialized; there was little social mobility; high school education was prized as proof of higher education; the Catholic clergy, which at the time could be and mostly were married men, formed the elite of the society; travel, even within the confines of Poland, was rare, and travel to other countries even rarer^{23a}.

The area was poor and overpopulated, with almost no industry. Western Ukrainian upper classes became Polonized, but the clergy remained Ukrainian and identified with the rural population. It was this combination of the peasantry, clergy, and small urban population that formed the nucleus of the Western Ukrainian nationalist revival. This revival is presented by participants and historians alike as a dramatic reawakening of the nation in its quest for independence. In Ukrainian consciousness, as in Polish fears, the women's movement also emerged as a patriotic one. Even the women who later wrote their reminiscences of the era saw the love of the enslaved motherland as the motivating factor in the emergence of the women's organization. They were writing in the language they learned in school and from their readings, the language of patriotism.

---

14. It was actually the congress of zemstvos that resulted in the formation of the two wings of the liberal party, the Constitutional Democrats and the Octobrists; there is no need to go into the details here. Those interested can read up on the story in any work on Russian history.

15. My story is based on the materials on the society and of the society preserved in the Central State Historical Archive, Moscow, f. 516; the quotation is from ed.khr... 12, p. 2. Neither Richard Stites, *The Women's Liberation Movement in Russia: Feminism, Nihilism and Bolshevism, 1860-1930* (Princeton, 1978) nor Linda Edmondson, *Feminism in Russia, 1900-1917* (London, 1984) picked up on this important issue. Rather, they seem to have followed the criticism of the liberals on the weakness of the women's organization and its failure to gauge the situation in Russia.

16. Central State Historical Archive (Moscow), f. 516, ed. kh. 5, p. 37.

17. Ibid. p. 71.

18. One of the leading members of the society, and a member of the oldest and most important of Russian families, Shakhmatova, was as disgusted with the decision not to grant the vote to women as the American women activists had been in the nineteenth century. Shakhmatova complained that the Constitutional Democratic Party would give the vote to "all the

Samoeds, Chukchi, Tungus and Yakuts, but deny it to women." *ibid.*, ed. khr...1, p. 50. The peoples are all Siberian natives, most of the time still preliterate.

19. The men in the whole liberal camp did not see the need, nor did they see the need for the right of the women to vote. The moderate women's movement, lacking all support, disintegrated. An attempt to establish a Feminist Party based primarily upon urban educated Russian women failed — the base was too weak and the ideology too limited.

20. Karen Offen's attempt at defining "relational feminism," to characterize women's activity that is not necessarily articulated is especially relevant for the study of Eastern European women's movements, see her "Defining Feminism: A Comparative Historical Approach," *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, vol. XIV, no. 1, 1988, pp. 119-198.

21. The headquarters of the whole organization, whose aim was to combat prostitution by giving poor women alternative means of income was in London. The Russian society had been founded in 1900 for the same purpose, but the Kievian branch of the society quickly became a broad organization with direct involvement of working women. It subsidized a cafeteria and a cheap dormitory from the profits earned by a sewing school and a sewing cooperative. It also ran an employment service, legal aid, and a literacy school. It had a sound financial base and quickly expanded into cultural activities. Full documentation in the Central Historical Archives [Kiev], f. 442, op. 442, 643, a fuller discussion in Bohachevsky-Chomiak, *Feminists Despite Themselves*, pp. 36-37.

22. Even such an experienced writer as Francine du Plessix Gray, when writing about women in her book *Soviet Women: Walking the Tightrope* [New York: Doubleday, 1989] does not use the critical insights developed by scholars of women's studies, but rather slips into the manner in which the Russian middle class viewed women's issues. She conflates Soviet women into the Russian mode, and relies heavily on Russian mythology to which she was introduced by her caring grandmother for the paradigm on her subject. There are elements of autobiography in the analysis, despite the fact that Gray is not Soviet. The reporter reverts to the paradigm of her childhood—spent as a Russian emigre in Paris surrounded by strong Russian women—for a key to the contemporary woman. Hence she misinterprets the alleged power of Russian women in Soviet society. Women with less self knowledge look for language and concepts to describe themselves in the modes they have learned in school and in society.

23. Western Ukrainian territories encompassed Galicia and parts of Bukovyna. The area passed into the Habsburg lands during the Partitions of Poland and remained there after the defeat of Napoleon. After the failure of the Ukrainian war of liberation and the failure of the Bolshevik takeover of the area, it was mandated to Poland, under whose rule it remained until the outbreak of the Second World War. We could also include Volhynia, but that area had been under Tsarist rule until 1919, and its population was primarily Orthodox.

23a. The Union of Ukrainian Women was founded in 1921 from the fusion of various women's clubs. Within the decade it spread to include about 100,000 members, most of them peasants.

Cont. in next issue

OLENA PCHILKA — STAR OF UKRAINIAN REBIRTH

(Continuation)

Children of Olena Pchilka

A woman once said this to Olha Petrivna: "In the spring one day I walked past your house and I didn't know your children at that time, but I saw a boy and a girl in the garden dressed in Ukrainian folk dress — in the style from the Volyn' region. I was surprised. I heard the children talk and I stopped to listen. The girl said to the boy in Ukrainian, "Do you hear the rooster crowing?"

"What is this," continued the woman, "They are not only dressed like peasants, they speak like them too."

The boy and the girl were the older children of Olha Petrivna — Mykhailo and Lesia — and the fact that they wore Ukrainian folk dress was a sign of their mother's enchantment with ethnography

In her autobiography Olha Petrivna wrote:

"My most important task was to give a proper upbringing to Lesia and Mykhailo since they did not attend any schools. At that time it seemed to me that a school would destroy my attempts to raise my children speaking the Ukrainian language. But I feared for naught, because later I realized that when children are well versed in the Ukrainian language, then school has no effect on that."

The children made friends with Ukrainian children in the neighborhood. They read the works of Panteleymon Kulish with great enthusiasm, the stories of Marko Vovchok, and "Pan Tvardovsky" by Hulak Artymovsky. Hans Christian Anderson's fairy tales, as well as Serbian fairy tales in translation by Mykhailo Starytsky, were very popular with the youngsters. Olha Petrivna, translating many stories for children, published them in a collection *Ukrainskym Ditiyam* (For Ukrainian Children). Like their mother, Lesia and Mykhailo had a flair for writing and translating; the sister wrote poetry, the brother, prose.

There was gossip about Olha Petrivna. Some said she would deny her children sweets unless they wrote a poem. To the contrary, her youngsters always remembered that their mother liked to say "Don't stifle the children's spirit."

Olha Petrivna was very attentive to her offspring, reciting poems and reading stories to them, which she made up herself. She didn't like Russian children's magazines because she said they baby the young readers. For her son and daughter she subscribed to periodicals on the teenage level, such as *Po Moriu i Sushe* (On sea and land) and *Mir Prykluchenyi* (The world of adventure). She also introduced them to western literature.

Little Lesia grew up to become Ukraine's greatest

poetess, Lesia Ukrainka, who always credited her mother for the early awakening of her brilliant talent.

The birth of another daughter, Olha, in 1877 did not hinder the literary interests of Olha Petrivna. She prepared a collection of Gogol's works in translation for publication. In her foreword to the book she stated her views concerning Ukrainian literary language. Olha Petrivna was an innovator, boldly inventing words which the literary language lacked. She and Starytsky were called smiths because they forged new expressions.

In 1882 daughter Oksana was born, then in 1884 son Mykola. 1888 saw the birth of the youngest child, Lzydora, whom her mother called "my beauty" and with whom she spent the last years of her life. Olha Petrivna's oldest two children died young; Mykhailo who became a physicist and at the age of 34 a professor, died in 1903, Lesia in 1913. Following the revolution, two of her children lived abroad.

In 1949, a hundred years since the birth of Olha Petrivna, her fifteen descendants lived scattered in Germany, Czechoslovakia, Italy, Russia and Canada. She had seven great-grandchildren, the youngest Hanusia and Robert were one year old. Yuriy Kosach, the grandson of Olha Petrivna, continued the family's literary talent.

The homeland of *Lisova Pisnia*

(*Lisova Pisnia*, the famous work of Lesia Ukrainka is set in the lush forests, marshes and meadows of Volyn')

In 1880 the Kosach family moved to the Kolodiazhne estate where they stayed until 1900. Only a few winters were spent in Kiev and they visited the city now and then, to keep in touch with its cultural life.

It was some four miles to the town of Kovel. Here the real Volyn' was the thick forest, peaceful dark green, almost black lakes, bright green marshes. It was always damp there, the plant life was voluminous, succulent and very green.

Polissia Marshlands. The family rode a carriage for some three miles to reach a quiet lake where they swam. The older daughter, teenage Lesia will one day speak of these quiet lakes and the Kolodiazhne forest in her immortal work "Lisova Pisnia" (The Forest Song). She will immortalize the gentle and peaceful woodsmen of Volyn' among whom the Kosach family lived, in the characters of Lukash and uncle Lev.

A forest of birches, oaks and maples invaded the space around the Kosach house. Olha Petrivna loved horticulture and planted trees, flowers and bushes. The children always helped. Mykhailo was very inventive when it came to the arrangement of trees. Olha was in

charge of the flower beds. They planted peonies, lilies, built bowers with flowering vines. The lilac and jasmine bushes grew luxuriously, but then everything grew abundantly, nurtured by the dampness of Volyn'.

The berries were magnificent! Olha Petrivna would order various kinds of berries and plant them in a berry orchard. The black currants grew like small grapes. What beautiful strawberries, what black berries, what luscious apricots! They even planted peaches and wrapped the trees to protect them against the frost during the winter months.

During the summer Olha Petrivna would prepare many varieties of preserves so that there would be enough for the entire winter, both in the Kolodiazhne household and in Kiev where she went with the older children, while little Dora stayed on the estate with her father who was teaching her to read. He had a poetic nature and instead of using a school text, he taught the children to read from Gogol's *Maiska Nich*, (May night), translated into Ukrainian by Olha Petrivna.

The Kolodiazhne estate hosted many visitors during the summer months, for Olha Petrivna liked to be surrounded by people. Modest Levytsky, a writer and a doctor by profession who lived in the area was a frequent visitor. He was a conscientious physician and a sensitive individual. Ivan Franko stayed there at some length with his family, and his favorite pastime was crawfishing in small ponds. Other visitors were Mykhailo Kotsiubynsky and Ivan Nechui Levytsky. It seems as if all the older generations of the Ukrainian literary world was drawn to Kolodiazhne, where they were sure to find a gracious hostess, magnificent greenery, creative discussion, music, songs...

At times the guests would sing in a chorus, accompanied by a grand piano, or else an artist would render a Ukrainian romance song. One time someone sang a song to Ivan Franko's words "Endless field... Carry me, my steed, across the field..." When the song was finished and the applause died down, Franko's wife said "Oh God, my Franko wrote this! He's afraid of horses!"

The children grew up. At the age of eighteen Lesia was already a known writer, but everyone was concerned about her failing health. Mykhailo was energetic and talented. "Brilliant" was what his sister Olha said about him in her memoirs. These vivacious, talented young people mixed well with the guests and participated in literary games, contests. A theme would be suggested and everyone had to write a poem or a prose piece on that theme, signing it with a pseudonym. Olha Petrivna would then read one aloud and the audience would rate it, giving points, until a winner would be declared. Sometimes it happened that individuals who had never written anything, would win this contest over established writers. Thus Olha, a future doctor who had no ambitions to write, once won first place with her story "Vona" (She).

Music was loved by all. Lesia played Chopin, Beethoven. When Oskana grew up she also played the classical composers, while the aunts, remembering their youth, played old mazurky and waltzes. Many times the company would part in the evening, saying goodnight and go to sleep. Suddenly, through the open windows the sounds of a waltz would be heard. It was Aunt Sasha at the piano. And again young couples would twirl to the sound of the music.

Olha Petrivna always had people around her when she worked — writing, editing or reading. She was not disturbed by conversation, singing, or the clamor of children. She wrote so much, translated and edited so much! She did an enormous amount of painstaking work, preparing a foundation for the future generations.

In the 1880-90s the Ukrainian literary word fell on deaf ears in Russia. The Valuyevsky edict was in effect "never was, isn't and cannot be." It was difficult to have anything else published, to get published material to the reader or even to find readers. The Ukrainian village population was mostly illiterate, while the Ukrainian intelligentsia was just beginning to emerge. The children of Olha Petrivna were the first who learned Ukrainian during their childhood and read Ukrainian books.

Since it was very difficult to publish books in Eastern Ukraine, Olha Petrivna would send her stories and poems, as well as those of Lesia Ukrainka, to journals in Halychyna (Western Ukraine) such as "Zoria" and "Dzvynok". Nechui Levytsky, Hrinchenko, Starytsky, and Orest Levytsky were also published there.

In her autobiography Olha Petrivna wrote: "I became a constant contributor to *Zoria* due to the steadfast support of the editors who one by one wrote to me, encouraging me to write. Thanks to their letters I became a writer."

Through her brother Mykhailo Drahomaniv, Olha Petrivna established ties with people in Halychyna such as Ivan Franko and Pavlyk. Her circle of acquaintances expanded. Natalia Kobrynsky asked Olha Petrivna to help in the publication of "Pershyi Vinok" (The First Wreath). Olha Petrivna bore half of the costs.

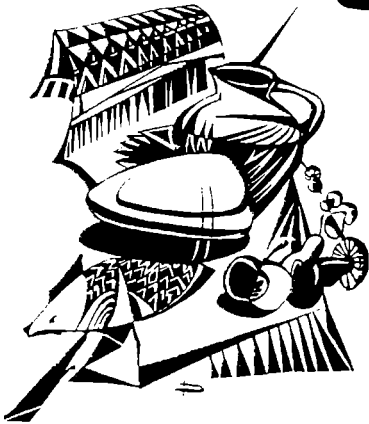
The almanac was published in Lviv in 1887 and enjoyed great success. It contained only the works of women and stories dealing exclusively with women. Included were works of Olena Pchilka, Lesia Ukrainka, Ludmila M. Starycka, Hanna Barvinok, Dniprova Chaika. But the irony of fate! The short story of the then little known Olha Kobylanska was rejected, although Olha Petrivna fought to have it included.

From 1890 the Kosach family would spend more time in Kiev.

(Translated from Ukrainian)

Наше харчування

ХРИСТЯ НАВРОЦЬКА

Велика кількість українців живе вже понад 40 років у різних країнах світу і мимоволі приймає їхні традиції. США у листопаді святкують День Подяки, який і для нас може бути символом вдячності до країни, яка прийняла нас. Ми зберігаємо наші чудові традиції, але День Подяки, який звичайно збирає цілу родину, має теж свої традиції: печений індик, журавлина, гарбуз тощо. Подаємо як щоранку, приписи на страви, які надаються на це свято.

ЗАПІКАНКА ЗІ ШПІНАТУ З СИРОМ

а) 1 1/4 горнятка борошна "бісквік" (Bisquick)

1/4 горнятка дрібно нарізаної цибулі
1/3 горнятка молока

2 яйця

б) 1/2 горнятка тертого пармезану
12 унцій білого сиру (creamed cottage cheese)

1 коробка мороженого шпінату (chopped spinach), розморозити і видусити
4 унції сиру "Джек", нарізаного на 1/2-інчові кубики (Jack cheese)
2 зубці часнику (розтертого)
2 яйця

Замісити борошно "бісквік" з цибулею, молоком і яйцями. Накласти тісто до добре натовщеної форми 13x9. Змішати складники "б" і накласти на тісто. Накрити і вкласти на 4 години до холодильника. Пекти в нагрітій до 375° печі 35-40 хвилин.

ВАРЕННЯ З ЖУРАВЛИНИ ДО ІНДИКА

1 16-унцова коробка свіжих журавлин (cranberry)
2 горнятка цукру
1 горнятко води

1 ложка тертої шкурки з помаранчі
1 горнятко помаранчевого соку
1 горнятко білих родзунків
1 горнятко нарізаних горіхів
1 горнятко дрібно нарізаної селери
1 яблуко, дрібно нарізане
1 ложечка імбиру (ginger)

В ринці заварити журавлини, цукор і воду до закипання. Зменшити вогонь і варити ще 15-20 хвилин. Зняти з вогню і додати решту складників. Накрити посуд і вкласти до холодильника.

ДЕКОРАТИВНИЙ ПАШТЕТ З КУРЯЧИХ ПЕЧІНОК

3 фунти курячих печінок
5 ложок масла або маргарину
1/3 горнятка дрібно посіченої цибулі
1 ложка сухого чебрецю (savory)
1 ложка сухого полину (tarragon)
6 ложок коняку
1/2 горнятка вершків (half & half)
5 яєць
1 1/2 ложки соли
1/4 ложечки перцю

СКЛИЦЯ

1 ложка желатини без смаку
1 горнятко білого вина
По 1/2 ложечки сухого полину і січеної петрушки

День наперед помити і почистити печінки. У сковороді (пательні) всмажити на товщі цибулю зі спеціями на золотистий колір. Додати печінки і смажити до готовості. Як печінки пристигнуть, змішати у місці печінки, коняку, вершки і яйця, додаючи сіль і перець. Цю мішанину по 1/3 давати до електричного змішувача (blender) або до FP і вбити на суцільну масу, яку влити до форми 9x5 інчів, вистелену алюмінійовим папером. Форму вкласти до посуду з кип'ячою водою на 1 інч глибоко. Пекти при температурі 400° — 1 1/2 години. Вийняти форму з води, зовсім вистудити, накрити і вкласти до холодильника наніч. Другого дня приготувати склицю: в 1/4 горнятка води розпустити желатину. Додати вино, полин, петрушку і гріти на вогні, щоб желатина розпустилася. Процідити. Вистудити, щоб згусло і половиною полити паштет.

Декорація. Зварене на твердо яйце розрізати вздовж і зробити квіт, в се-

редину дати розмішаний жовток з трошечки м'яким маслом. Довкруги паштету обвести тоненькими пасочками рієменто, а в рогах покласти частинки чорних оливок. Стебло і листя зробити зі зеленої паприки. Другу половину склиці знову трохи пригріти, наново вистудити і полити нею прикрашений паштет. Вистудити.

ПІДЛИВА З ЖУРАВЛИН З ПОМАРАНЧЕЮ ДО ІНДИКА — НАШВИДКО

2 ложки крохмалю (cornstarch)
1 ложечка тертої шкурки з цитрини
1/2 ложечки мелених гвоздиків (ground cloves)
1/4 ложечки соли
1 1/2 горнятка помаранчевого соку
1 ложечка цитринового соку
1 16-унцова банька цілих журавлин (whole ranberry sauce)

В ринці змішати крохмаль з цитриновою шкуркою, гвоздиками і сіллю, влити помаранчевий і цитриновий сік, розмішати, щоб було суцільне. Варити на повному вогні, постійно мішаючи, щоб підлива була густа. Змішати з підливою журавлини з баньки і загріти разом. Підливу можна подавати гарячу або холодну.

ОВОЧЕВА САЛАТА З "ЦІКАВОЮ" ПІДЛИВОЮ

3 грушки, нарізані вздовж на 1-інчові куски
1 ложка цитринового соку
2 горнятка зеленого і червоного винограду без кісток, різаного на половину
1/2 горнятка нарізаних горіхів

ПІДЛИВА

1/3 горнятка меду
1/4 ложечки тертої шкурки зі зеленої цитрини (lime)
3 ложки соку зі зеленої цитрини
2 ложечки сухого маку
1/8 ложечки соли
1/4 горнятка олії до салату

Вбити мед і потрохи вливати олію, додати решту складників, вбивати аж загусне. Накрити миску і вистудити. На окремі тарілки покласти листки салати або шпінату і гарно уложити грушки, виноград і горіхи. Полити холодною підливою.

Дописи Округ і Відділів

60-РІЧЧЯ 7-ГО ВІДДІЛУ СУА ІМ. ЛЕСІ УКРАЇНКИ В АКРОНІ, ОГАЙО

Невблаганний час привів нас до 60-ої річниці існування нашого Відділу. Хоч на початку був це лише клуб, не можна відкидати тих перших 5 років, бо вони стали коренем нашого теперішнього 7-го Відділу Союзу Українок Америки.

Організаційні збори Українського Жіночого Клубу скликала Олена Кінаш. Було тоді 26 членок. Першою головою, "предсідательською", як тоді говорилося, стала Марія Малецька і була вона на тому пості до кінця 1933 року. Марія Поливка головувала 6 років.

Під датою 24 жовтня 1935 р. запротоколовано, що Союз Українок Америки "щиро прийняв нас до своєї організації".

В 1949 році вибрано головою Марію Пулк. На сходинах 21 вересня 1949 р. вона звернулася до членок з проханням допомогти новоприбулим скитальцям. У 1950 році ухвалено запросити нових імігранток на пікнік Міжнародного Інституту, а вже при обговоренні плянів на 20-ліття у протоколі є згадані Павлина Галамай, Марія Іванищук і Софія Куцик. 20 квітня 1958 р. Відділ вирішив назватися іменем Лесі Українки.

На святкуваннях 30-ліття були відзначені членки Марія Пулк, Анастасія Зепко, Марта Іваницька, Анна Мосийовська, Марія Антонюк, Марія Козир, Теодора Кудера, Розалія Сироїд. Визначними членами були також Катерина Тарас і Марія Набережна.

Марія Пулк була головою 21 рік, а тоді по роках були головами Анастасія Цепко (1961), Софія Гошко (1962), Софія Куцик (1963). Далі головами були Параскевія Когут (1964-1966), Юліяна Білецька (1967-1968), Олена Мартинюк (1969), Стефанія Пацура (1970), Сальвіна Іваницька (1971-1973), Юліяна Білецька (1974), Анна Баран (1975), Євдокія Журовська (1976-1980), Оксана Журовська (1981-1983), Анна Мартинюк (1984), Олена Мартинюк (1985-1987), а від 1988 до сьогодні — Катя Мартинюк-Бисел.

Від самого початку діяльність Відділу була спрямована на допомогу українцям в Україні і на громадські потреби в Америці. Наша праця за останні 10 років продовжувалася як колись.

Ми висилали пакунки з одягом до Бразилії, старалися про стипендії для потребуючих дітей в Бразилії і наш Відділ сам утримував одну стипендистку, що якраз цієї весни скінчила школу і стала монахинєю. Використовували різні нагоди, щоб ширити правду про Україну. Доброю нагодою до того була 50-та річниця Великого Голоду, а потім ра-

дісний ювілей Тисячоліття Хрещення України. З нагоди Тисячоліття ми влаштували велику виставку з релігійною, культурною і народною тематикою в акронській бібліотеці. З подібною тематикою, але в поширеному масштабі, була влаштована виставка в Музеї мистецтва міста Кентону. Тут було організовано окремий вечір з відповідною доповіддю та виступом бандуристок.

Покази, лекції та виставки писанок стали у нас щорічним ритуалом.

В міру можливості ми старалися про зв'язки з американськими жіночими організаціями.

Теперішні зміни в Україні ставлять перед нами нові завдання, а можливість їх виконати обіцяє велике задоволення. Цікаво, що Союз Українок Америки, мали за ціль поліпшити долю жінки, але обставини були майже завжди такі, що жінки мусіли працювати для загального добра народу. І що діється тепер? Наш народ потребує допомоги в усіх ділянках життя і ми в Союзі Українок готові її давати навіть тоді, коли наші жіночі справи доведеться залишити на коліс'ях...

Олена Мартинюк

* * *

60 років — це довгий період часу, а святкувати 60-ліття Відділу — це дійсно велика подія.

7-ий Відділ СУА в Акроні, Огайо, 28 квітня ц. р. відзначив своє 60-ліття і заявив перед українською громадою, що він ще живе і далі працює для добра своєї громади, Союзу Українок Америки і України.

Нелегко було працювати в несприятливих умовах еміграції, далеко від рідного краю і стояти на сторожі української родини в чужому доквітті. Але знаючи завзятість і витривалість української жінки, власне нема чого дивуватися, що жінки 7-го Відділу СУА вистояли, перемогли труднощі. І хоч голови покрила сивина і нема вже тої сили та енергії, що була колись, членки Відділу ще далі працюють і радіють, бачачи, як кермо Відділу перебирає у свої руки молода зміна, наше майбутнє.

60-ліття Відділу ми відзначили святковим обідом і мистецькою програмою. Ведуча програмою Орися Цирик відкрила свято і привітала о. Володимира Волощука з дружиною, голову Округу Іванну Шкарупу, гостей і членок Відділу. Потім союзнянки відспівали гімн СУА, а голова Відділу Катя Мартинюк-

Бісел засвітила свічку в пам'ять тих членок, що відійшли у вічність.

Після короткого привіту голови Округи ведуча програмою відчитала письмові привіти від Відділу з Лорейну, Огайо, від 8-го і 12-го Відділів та від колишньої членки 7-го Відділу Христі Дзюби-Бравн.

У головній промові Олена Мартинюк, колишня голова Відділу, розповіла історію Відділу, про працю в різних ділянках в минулому, підкреслила, що головним нині є допомога Україні.

У розваговій частині Зенон М'який відспівав дві пісні: "Ой чого ти, дубе" та "Україно, любов моя" у фортепіановому супроводі д-р Олександри Школьник. Присутні нагородили мистців грімкими оплесками.

Відтак колишня членка 7-го Відділу і колишня голова Округи Орісія Свистун виступила з рефератом. В ньому прелегентка ознайомила присутніх з метою, обов'язками та працею Союзу Українок Америки. Лариса Шпон переклала цей реферат на англійську мову для тих, які не володіють українською.

У наступній точці Сальвіна Іваницька майстерно прочитала гумореску Олени Гентіш-Брехун "Одяг і жінка". Це впровадило присутніх у веселий, безжурний настрій.

Ведуча програмою О. Цирик представила наших гостей: колишню голову Округи О. Свистун, голову Округи Іванну Шкарупу, почесну членку СУА Ірину Кашубинську, голову 12-го Відділу Дору Сторожинську, голову 33-го Відділу Олю Дем'янчук, делегатку 116-го Відділу Ларису Шпон, одну з перших членок нашого Відділу Катерину Галамай, почесну членку нашого Відділу Анну Баран.

На закінчення голова Відділу вручила грамоти трьом найбільш заслуженим членкам Відділу: Євдокії Журовській, Сальвіні Іваницькій та Анні Храпко.

Молитвою, яку провів о. Володимир Волощук, закінчено програму свята.

Смачний обід вже чекав на присутніх, тож ведуча О. Цирик побажала всім смачного і тим закрила офіційну частину свята.

Ще довго присутні розмовляли, обмінювалися враженнями, згадуючи минуле та мріючи про краще завтра України.

Олена Гентіш-Брехун,
пресова референтка

Д-Р НАТАЛІЯ ПРЕОБРАЖЕНСЬКА — ГОСТЯ 86-ГО ВІДДІЛУ СУА

У травні 86-ий Відділ СУА в Ньюарку влаштував вечір на тему "Чорнобиль і українська мати". Гостею цього вечора була д-р Наталія Преображенська, біолог, науковець, працівниця Академії Наук УРСР, член Комітету Української Екологічної Асоціації "Зелений Світ".

Програму відкрила голова відділу Марія Полянська. Вона привітала присутніх і передала слово Божені Ольшанівській, голові організації Американці в Обороні Людських Прав в Україні. Саме ця орга-

нізація спонсорувала д-р Преображенську в Америці, щоб вона взяла участь в конференції у п'яту річницю трагедії Чорнобиля, що відбулася у Вашингтоні.

Д-р Н. Преображенська репрезентувала "Зелений Світ". Ця організація була заснована 1987 р., після катастрофи в Чорнобилі. "Зелені", як вони себе називають, працюють для допомоги Чорнобилю, для міжнародного співробітництва. Велика частина членів "Зеленого Світу"— це жінки, бо ж саме вони є матері наступних поколінь. Д-р Преображенська цікаво та зворушливо розповідала про перші дні після вибуху. Крім наведених прикладів про наслідки Чорнобиля, вона підкреслила, що це не тільки трагедія України, але і пересторога для всього людства. Додатковою проблемою в Україні є брак медикаментів для лікування хворіб, спричинених радіацією.

Закінчила вона свою доповідь закликком ширити правду про нуклеарну небезпеку у світі та трагічні наслідки на майбутні покоління.

Після доповіді розвинулася дискусія при каві та солодкому, що приготували членки 86-го Відділу СУА.

Наталія Змий,
пресова референтка

ДОБРА ТРАДИЦІЯ

Наш 65-ий Відділ СУА в Нью-Брансвіку, Нью-Джерзі, кожного літа влаштовує на свіжому повітрі товарисько-родинне прийняття. Це вже ввійшло у нас в традицію.

Такий день у цьому році відбувся в неділю, 30-го червня. Ми запросили наших чоловіків, заздалегідь приготувалися до прийняття: були смачні страви української кухні, приємне товариство. Кожний причинився до загального успіху. Завжди дбаємо, щоб було щось і "на весело". Цим разом авторка цих рядків прочитала гумореску "Сон".

При цій нагоді ми провели і наші ширші передвакаційні сходи. Голова Відділу побажала всім нам приємних вакацій.

Тамара Панкевич,
пресова референтка

Продовження (стор. 7).

ім. Тараса Шевченка, Письма Огоновському, ф. 309, оп. 1, спр. 2385.

12. Матеріяли охранки знаходяться у Києві і у Москві, точніше обговорення у моїй праці про жіночі рухи на Україні, "Feminists Despite Themselves", стор. 20-43.

13. І. Франко обговорював трактування жінок в громаді черпаючи докази з фолкльору, дивись "Жіноча неволя в руських піснях народних". "Зоря", 1883. Сучасне, але подібне обговорення теми в статті Christine D. Worobec, "Temptress or Virgin? The Precarious Sexual Position of Women in Post-emancipation Ukrainian Peasant Society". "Slavic Review", Summer, 1990, стор. 227-238.

УКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙ
203 SECOND AVENUE
NEW YORK, NEW YORK 10003

Від Об'єднання Українських Письменників "Слово" надійшов чек на суму **2,299.69 дол.** на Тривалий Фонд **Йосипа Гірняка і Олімпії Добровольської**. ОУП "Слово" видало книжку "Нескорені Березільці", автором якої є Валеріян Ревуцький, а редактором Уляна Любович. Йосип Гірняк зложив деяку суму на покриття коштів видання книжки, тож Управа ОУП "Слово" в порозумінні з родиною покійного вирішила передати дохід з продажу книжки на Тривалий Фонд Йосипа Гірняка і Олімпії Добровольської в Українському Музеї.

На Меморіальний Фонд **Теодозія і Марії Вислоцьких** зложили: Ольга Тритяк — **350.00 дол.**; інж. Ігор і Марта Фаріони — **200.00 дол.**; по **100.00 дол.**: Олег і Карен Вислоцькі, д-р Євген і Ліда Грабарчуки, д-р Юрій і Оксана Тритяки, д-р Ігор і Марта Федоріві; **50.00 дол.**: інж. Юрій і Оксана Стиранки. **Разом: 1,000.00 дол.**

На Меморіальний Фонд **Анни Байко і Миколи та Марії Стисловичів** **200.00 дол.** зложила **Оксана Байко**.

ПОЖЕРТВИ НА МУЗЕЙ

1,000.00 дол. — Кон Едісон;
200.00 дол. — Оксана Колесніченко;
100.00 дол. — д-р Андрій і Тетяна Тершаківці;
по **30.00 дол.** — Марія Нестерчук, Андрій і Катерина Буки;
по **25.00 дол.** — Ангеліна Матушевська, Ксеня Луцька, Володислав Клех, АТ і Т, дорівнюючи пожертву В. Савицького;
по **15.00 дол.** — Олена Качала, Софія Барусевич, Неллі Шаркевич-Федеркієвич, Стефан і Ярослава Чромовські, Валентина Третяк, Володимир Сенежак;
по **10.00 дол.** — Едвард Рокіський, Люба Лапичак, Й. і М. Тесаровичі, Теодозія Когут, Юрій Діба;
6.00 дол. — Б. Нагайло;
5.00 дол. — Євгенія Костюк.

БУДІВЕЛЬНИЙ ФОНД

4,000.00 дол. — Емерікан Брендс Інк., дорівнюючи пожертву Андрія і Таїси Раків;
по **2,000.00 дол.** — Андрій і Таїса Нагірна-Рак, д-р Ігор і Суанна Раки;
750.00 дол. — Володимир і Анна Раки;
500.00 дол. — мнєр д-р о. Іван Біланич;
250.00 дол. — Софія Скоп;
200.00 дол. — Емерікан Брендс, дорівнюючи пожертву;
150.00 дол. — Осип і Роза Труші;
129.00 дол. — Володимир і Катерина Папуги;
по **100.00 дол.** — Теодозія Гурик, Августин і Алла Узвяки, Анна Б. Новосівська, д-р Лев і Арета Добрянські, Олена Жатинська, Муррей Сенкус, Вестінггаус Фондація, дорівнюючи пожертву Б. Шепелявий, о. Маріян Процик, Шерон О'Маллей, Тамара Книгинецька;
65.00 дол. — Остап і Слава Олесницькі;

по **50.00 дол.** — Іван і Сузі Собчаки, Осип Цікало, Михайло Бурик, Тиміш і Анна Гнатейки;
40.00 дол. — Василь Воронка;
по **25.00 дол.** — Марія Зарицька, Мирон Бойко, Ольга Масюкевич, Ліда Прокоп-Артимишин;
20.00 дол. — Анастасія Цвях;
по **15.00 дол.** — Богдан Козак, Володимир і Гедвіка Черевки;
по **10.00 дол.** — Ольга Ярема, Софія Кривенко-Аврам.

ЗАМІСТЬ КВІТІВ

У світлу пам'ять **бл.п. Данила Прімата** **10.00 дол.** на Український Музей складає **Маріян Пріма**.

У світлу пам'ять **бл.п. Стефанії Явної** на Український Музей складають: по **100.00 дол.** — Ярослав і Ольга Чипаки, Софія Андрушків; по **50.00 дол.** — Раїса Руденко, Юрій Н. Хухра; по **25.00 дол.** — Роман і Ірена Кравціви, Стефан і Ольга Парубчаки, Естела Раєн, Михайло і Анна Реміки, Юрій і Анна Петренки, Гаррі і Джаневієва Зеребеняки, Євген М. Іванців.

Замість квітів на свіжу могилу **бл.п. Марії Третяк** на Український Музей складають **100.00 дол.** **Екимій і Анна Прокоповичі**.

У світлу пам'ять **бл.п. Єлизабети Марії Третяк** **50.00 дол.** складають викладачі Смогінг і Комп'ютер Віжін Сентер Університету Дрексел.

У світлу пам'ять **бл.п. Марії Рибчук** (з Канади) **25.00 дол.** на Український Музей складають **Василь і Стефанія Бабії**.

Замість квітів в пам'ять **бл.п. Володимири Савчинської** на Український Музей **15.00 дол.** складає **Любомира Пежанська**.

Замість квітів на свіжу могилу **сл.п. Марії Сенік** на Український Музей **25.00 дол.** складають **Оля і Ярослав Городецькі**, а родині покійної висловлюють найщиріші співчуття.

Замість квітів на могилу дорогої кузинки **сл.п. Марії з Сатурських Цирик** на Будівельний Фонд Українського Музею **50.00 дол.** складають **Богдан і Таня Осадци**.

Замість квітів на свіжу могилу **бл.п. Зенона Осінчука**, чоловіка моєї сердечної приятельки Ади, на Український Музей в Нью-Йорку **50.00 дол.** складає **Аріядна Лапичак-Бах**.

Замість квітів на могилу **сл.п. Володимира Гноя** на Український Музей складають **100.00 дол.** **д-р Ярослав і Оля Ставничі**.

В пам'ять незабутнього чоловіка **сл.п. Василя** у 16-ту річницю його смерті **20.00 дол.** на Фонд Українського Музею складає **Дарія Гусар**, Канада.

В пам'ять **св.п. Володимира Губчіка**, чоловіка Ольги Губчік, членки 58-го Відділу СУА в Дітройті, членки складають **25.00 дол.** на Український Музей.

В пам'ять **сл.п. Павла Федорика** **25.00 дол.** на Український Музей складають **Василь Козуляк з родиною**.

У світлу пам'ять **бл.п. Володимира Губчіка** складає **25.00 дол.** на Український Музей **Анастасія Волкоп**.

У світлу пам'ять членки 70-го Відділу СУА в Пассейку **св.п. Марії Гелемей** на Будівельний Фонд Українського

Музею зложили: **50.00 дол.** — Віра і Остап Тершаківці; **по 20.00 дол.** — Василь і Марійка Тершаківці, Іван і Неоніла Тершаківці; **10.00 дол.** — Соня Кальман.

В пам'ять моєї дорогої краянки **бл.п. Юлії Сось** складаю **20.00 дол.** на Будівельний Фонд Українського Музею, а родині висловлюю щире співчуття. **Марія Лозинська.**

Замість квітів на могилу моєї дорогої шкільної товаришки з Коломиї **бл.п. Орісі Зубаль-Гнатчук** (Воррен, Міш.) жертвую на Український Музей **100.00 дол.** **Маруся Бек.**

У вічну пам'ять **сл.п. Романа Миколаєвича** складають на Український Музей **25.00 дол.** **Анна і Григорій Гни,** а родині висловлюють щире співчуття.

У вічну пам'ять **св. п. д-ра Богдана Цимбалістого** зложили на Будівельний Фонд Українського Музею:

по 1,000.00 дол. — 67-ий Відділ США, Іванна і Стефан Рожанківські, д-р Лев і Ірена Кушнірі;

по 250.00 дол. — Остап і Урзуля Балабани, д-р Андрій Мацюрак, Марта Цимбаліста, Юрій і Ксеня Кузьмичі;

по 200.00 дол. — Роман і Іванна Боднаруки, Микола і Марія Гірняки, Ігор і Люба Декайли, д-р Андрій і Тетяна Тершаківці;

150 дол. — проф. Тарас і Ольга Гунчаки;

по 100 дол. — Мирон і Ольга Гнатейки, д-р Марія Фішер-Слиж, Ярема і Христина Раковські, д-р Михайло і Оріся Савчаки, Марко і Ярослав Сидораки, Орест і Марта Качмарські, Роман і Мотря Слоневські, Ігор і Марта Воєвідки, Анна Бойчук, д-р Володимир і Аркадія Петришини, Лідія Фіцалович, Богдан і Лідія Гайдучки, Тит і Софія Геврики, Марія Шуст, д-р Іван і д-р Наталія Коропецькі, д-р Олег і д-р Іванна Ратичі, Марія Даниш, 62-ий Відділ США, Юрій і Валентина Кузьмичі, Ярослав і Ярослава Букачевські, Ірина А. Букоємська, Е. і А. Дрогомирецькі, Данило і д-р Дарія Боудана, Богдан і Ірена Чайківські, Чарлс В. Гюстон, д-р Клеменс і Ольга Rogozinські, Олена Стефаник, д-р Ярослав і Ярослава Панчуки, д-р Ярослав і Надія Мігейчуки, д-р Роман Смик, д-р Микола і Надія Дейчаківські, д-р Волтер А. і Гелена А. Петришини, Ярослав і Віра Криштальські, д-р Александр Стрільбицький, д-р Осип Данко, Любомир і Марія Явні, д-р Денис і Мирослава Стахові, Ігор і Рома Гайди, Володимир і Анна Раки, Ірена Щербанюк, Василь і Дарія Маркусі;

75.00 дол. — Андрій і Лариса Пашуки;

60.00 дол. — Володимир і Надія Нагірні;

по 50.00 дол. — д-р Теодозій і Дарія Самотулки, Люба Білинська, Тетяна Дзівак, Зеновія Сидорак, Марія Оленська, Богдан і Христина Певні, Ростислав і Олена Ратичі, Володимир і Анна Сафіяни, Володимир і Мирослава Стойки, Іван і Наталія Головінські, Іван і Марія Фізери, Юлія Ховайло, Марія Савицька, д-р Ярослав і Ольга Ставничі, Володимир і Олімпія Роговські, Олег і Христина Декайли, д-р Юрій і Марта Саї, Лідія Гладка, Ярослав і Оля Городецькі, Дарія Байко, Олександра Воробкевич, Ярослав і Ярослава Кристаловичі, Адріян і Марта Галаревичі, Роман і Олена Петренки, Роман і Оксана Тресновські, д-р Деметрій і Дарія Кострубяки, Петро і Лідія Балеї, Нестор і Марта Базарки, Александр і Оксана Тишовницькі.

40.00 дол. — Осип і Ярослава Гапії;

по 30.00 дол. — Лідія Крушельницька, д-р Василь Рудко, Любов Дражевська, Юрій і Людмила Костюки;

по 25.00 дол. — Богдан Білинський, Мирон і Олена Білинські, Олег і Ірена Федішини, Остап і Ярослава Олесницькі, Іван і Дарія Турянські, Любов Волинець, Ярослав і

Богданна Бігуни, Юрій і Христина Навроцькі, Володимир і Галина Балабани, Анна Рошаківська, Ольга Тритяк, д-р Гльорія Грабович, Бернард і Анна Кравчуки, Дарія Оріховська, Марта Крамарчук, Апольонія Книш, Стефанія Осадца, Анатолій Гончаренко, Андрій і Марта Бачинські, Надія Мандрусак, 90-ий Відділ США, Марія Савчак

по 20.00 дол. — Петро і Стефанія Хімки, Богдан Чапля, Соня і Марія Слободяни, Богдан і Галина Кандюки, Володимир і Віра Мазярі, Роман і Люба Раковські, Богдан і Герта Гірняки, О. Линник, Ольга Масюкевич, Євгенія Тріска, Павло і Надія Світлична-Стокотельні, Ігор і Софія Раковські, Софія Вольчук, Зіна Іплук, Дарія Гузар;

11.00 дол. — працівники Н. Дж. Поправчої Школи;

по 10.00 дол. — Стефанія Гнатенко, Марія Зубаль, Марія М. Гапій, Анна Шапіро, Анна Швайка;

5.00 дол. **Марія Ткачук.**

Замість квітів на свіжу могилу **бл. п. Богдана Цимбалістого** — почесного Голови Управи Українського Музею в Нью-Йорку члени Збіркового Комітету для Розбудови УМ в Нью-Йорку, Відділ у Рочестер, Н.Й., зложили **725.00 дол.**, в тому:

по 100.00 дол.: Ірина і Мирон Руснаки, Володимир і Ірма Пилишенки, Уляна і Мирон Баб'юки, Анна і Роман Чорнобілі **по 50.00 дол.:** Роман Куціл, Леся Телеґа, Анастасія М. Смеречинська, Зенон і Дарія Єливі

по 25.00 дол.: Іванна Мартинець, Марія Крамарчук, Анна Єйна, Володимир і Мирослава Приймаки, Таня і Руссел Шутер.

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖУРНАЛУ "НАШЕ ЖИТТЯ"

Замість квітів на свіжу могилу **бл.п. Ірини Косовської**, яка відійшла від нас 16 серпня ц.р., складаємо через 49-ий Відділ США **20.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".

Оксана Салдит

Замість квітів на могилу **бл.п. Соні Микити**, фундаторки та першої голови 65-го Відділу, складаємо **10.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".

65-ий Відділ США, Нью-Брансвик, Н.Дж.

У світлу пам'ять **д-ра Петра Роґуцького**, незабутнього краянину з Купнович, Руденьщини, складаю **30.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям Чорнобіля і **10.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".

Ірина Іванчишин

На свіжу могилу **бл.п. Чарса В. Гааса**, чоловіка Люби Сірої, складаємо **25.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя", а пані Любі висловлюємо щире співчуття.

Олег та Іванна Ратичі

В пам'ять нашої дочки **бл.п. Юліани Ратич** та її приятельки **бл.п. Лесі Слободян**, складаємо **50.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".

Олег та Іванна Ратичі

Замість квітів на могилу **бл.п. Соні Микити** складаємо **30.00 дол.** на Пресовий Фонд журналу "Наше Життя".

Олег та Іванна Ратич

Фонд допомоги дітям і молоді — жертвам Чорнобиля

У світлу па'мять незабутнього батька **бл.п. Ярослава Мартинюка** складають **100.00 дол.** дочки **Неніла, Лариса і Зірка.**

На нев'янучий вінок дорогим батькам **бл.п. Іванові і Ніні Білокрисам** складає **100.00 дол.** донька **Світлана Марченко.**

У світлу пам'ять дорогих батьків **бл.п. Миколи і Олени Муравських** складає **100.00 дол.** син **Теоділь Муравський.**

Пожертви в пам'ять членки **70-го Відділу бл.п. Марії Гелемей** на Фонд Допомоги Дітям Чорнобиля склали: **25 дол.:** Ірина Чайківська; **по 20.00 дол.:** Михайло і Олена Косаревичі, Ольга Муткевич; **по 10.00 дол.:** Ольга Фарміга, Соня Іваночко, Іларіон Крухницький; **5.00 дол.:** Мирося Лугова.

Замість квітів на свіжу могилу краянки зі Снятина **бл.п. Марії Столярської-Холєвчук** складаю **25.00 дол.** через **43-й Відділ** на Фонд Допомоги Дітям Чорнобиля. Ірина **Новоженюк**

Замість квітів на могилу **бл.п. Осипи Савин** через **29-й Відділ СУА** в Чікаго склали на Фонд Допомоги Дітям Чорнобиля: **Михайло і Олександра Юзеніви — 100.00 дол.;** **Мирон і Дарія Ярошевичі — 25.00 дол.;** **Ярослав і Дана Дики — 20.00 дол.**

В пам'ять моїх вуйків **бл.п. Юри і бл.п. Марії Шкрумеляків** жертвую **100.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям Чорнобиля. **Мирослава Залуцька**

Замість квітів на могилу в Україні **бл.п. Олени Сілецької,** мами нашої членки **Олі Стефанської,** складаємо **20.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям Чорнобиля. **Союзняки 84-го Відділу в Чікаго**

Парафіяни церкви св. Михаїла в Чікаго зібрали **700.00 дол.** і передали через **84-й Відділ СУА** в Чікаго на Фонд Допомоги Дітям Чорнобиля.

Замість квітів на свіжу могилу **бл.п. Володимира Гноя** на Фонд Допомоги Дітям Чорнобиля зложили: **по 200.00 дол.:** Олесь і Ірена Ховайли; **по 100.00 дол.:** Ігор і Люба Декайли, Роман і Галя Поритки; **по 50.00 дол.:** Маркіян і Наталка Титли, Осип і Геня Цікалі, Юрій і Христина Перфецькі, Ігор і Оля Гроні, Борис Кекіш, Андрій і Яра Літоші, родина Біланичів, Кені і Зірка Гелли, **18-й Відділ СУА;** **30.00 дол.:** Люба і Славко Федуні; **по 25.00 дол.:** Володимир Сафіян, Богдан і Наталія Перфецькі, Зенко і Віра Салевичі, Богдан і Оксана Кузишини, Володимир і Олена Карпиничі, Влодко і Дарка Рудакевичі, Богдан і Галина Титли, Роман і Віра Андрейчики, Орест Побігушка; **по 20.00 дол.:** Іва і Ярослава Лучечки, Володимир і Богданна Слижі, родина Луцьких, Петро і Оксана Кордуби.

На свіжу могилу моєї приятельки **бл.п. Ірени Гнатчук** складаю **20.00 дол.** на Фонд Допомоги Дітям Чорнобиля. **Нуся Хомин**

У **19-ту річницю смерті бл.п. Ірини** та **25-ту річницю бл.п. о. Святослава Левицьких** на Фонд Допомоги Дітям Чорнобиля складаємо **100.00 дол.** **Сини Олег і Ярکو з жінкою Юстиною Левицькі та сестра бл.п. Ірини Слава**

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА ФОНД МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ ЧОРНОБИЛЯ

	дол.	Відділ . . . . . дол.	
Матрона Шветс	2,000	34	1,500
д-р Марія Балтарович	1,000	91	1,149
Дарія і проф. Едвард Жарські	500	53	960
Борис Галаган	100	4	790
John Wylder	100	107	745
Марія Кузів	50	13	745
д-р Лідія Стівбун (через 7-ий Від.)	50	54	700
Марія Назаренко	35	17	645
June De/H Weldor	25	9	600
Martin E. Segal Corp. in honor of 13th Anniversary with Company Ms. Irene Potapenko	25	26 і 118	по 500
Ярослава Гудзак (через 68-ий Від.)	20	47	440
Ірена Чуміловська	20	90 і 18	по 425
Ірена Решетука	10	38	364
St. Andrews Church Men's Club	300		
St. Mary's Ladies Guild	50		
Olga Montonini	25		
(три останні жертводавці — через 12-ий Відділ)			
		51 і 19	по 350
		89	330
		98	260
		71	240
		76	230
		(п. Фейджер 50. дол через 76-ий Від)	
		26	223
		46	210
		63	153
		22	100
		45	85
		На шпиталь у Львові 22-ий Відділ склав 500 дол.	

Щиро дякуємо!

Лідія Черник
Референтка суспільної опіки СУА

СТИПЕНДІЙНА АКЦІЯ СУА

ЗА ЧАС ВІД 1-ГО ЛИПНЯ ДО 30-ГО ВЕРЕСНЯ
1991 р.

Разом із цим листом пересилаю грошовий переказ на суму **10,000.00** (десять тисяч) дол. на постійний стипендійний фонд в моє ім'я при Стипендійній Акції Союзу Українок Америки. Моїм бажанням є, щоби із цієї суми уживати щорічні відсотки на виплати стипендій. Я бажала б, щоб зі стипендій користали головні діти в Бразилії, а особливо дівчата, бо думаю, що там стипендії є найкращі.

Неонілія Кліш
Філядельфія, Па.

10,000.00 дол. — Постійний фонд імені Неонілі Кліш;
2,000.00 дол. — Д-р. Ірена Гребеняк (99);
1,500.00 дол. — Олег Гелемей (70);
560.00 дол. — Міра Залуцька (11);
500.00 дол. — Стефан Богданович (21);
450.00 дол. — 9-ий Відділ СУА, Н. Й. (збірка);
420.00 дол. — М. і Л. Домбровські (СУАВстралії ім. Х. Кононенко);
400.00 дол. — 72-ий Відділ СУА, Н. Й., Союз Українок Вікторії Стейтова Управа (Австралія);
350.00 дол. — В. і М. Кіць (65), Дарія Кошарич (СУАвст. ім. Х. Кононенко), Б. і А. Кравчуки (86), Софія Сарвади, Іл.;
325.00 дол. — Орест, Марія і Надія Коропеї, Кн.;
300.00 дол. — Дж. і Д. Вайлдер (72), Мирон і Ольга Гнатейки (86), д-р Мирослава Іванців (102), Ярослав і Ірена Куровицькі (83), Стефан Стадник (29), Д. Федорко, (Окр. Дітройт), 32-ий Відділ СУА, Н. Дж., 83-ий відділ СУА, Н.Й.;
270.00 дол. — Дарія Витанович (64);
260.00 дол. — 63-ий Відділ СУА, Мішіган;
250.00 дол. — Володимир і Уляна Дячуки, Н. Дж., Ліга Визволення України, Монреаль (БУК), Ярослава Мулик (61), д-р Александра Правак, Н. Й., Стептові Відьми, Австралія;
210.00 дол. — К. і С. Гакбарт, Мі.,
200.00 дол. — Ірена Боднар (29), Христина Принада-Деміденко, Мд., Т. і Е. Геврики (29), д-р А. і Х. Горчинські (29), Ярослав Ганкевич (29), Ірена Гладка (29), Богдан Ковалюк, Кан. (БУК), Оксана Марчук (29), М. і П. Мельники (009), Іван і Гелена Панчаки (Окр. Дітройт), Любомира Пезанська, Н. Й., Одарка Полянська (86), Самопоміч Чікаго (29), А. Сокологорський (29), П. Сотник, Мі., Лідія Ткачук (29), Укр. Кредитівка, Монреаль (Бук), Укр. Клуб Тризуб (БУК), Роксана Фаррелл (83), 21-ий Відділ СУА, 29-ий Відділ СУА, 75-ий Відділ СУА, 98-ий Відділ СУА;
165.00 дол. — Стефанія Городиська (33);
150.00 дол. подр. Фітяки (СУАвст. ім. Х. Кононенко), М. і Д. Ярославич (29), Остап і Слава Олесницькі (28), Л. Павлишин (СУАвст. ім. Х. Кононенко);
125.00 дол. — Орест Городиський (29);
115.00 дол. — Іван Вовк (33);
105.00 дол. — 33-ий Відділ СУА;
100.00 дол. — Іван Бабій (29), Наталія Гевко (Окр. Дітройт), В. і М. Кіць (65), д-р Ярослав і Іванна Кліми (82);
82.24 дол. — Д. Ленчовський (СУАвст. ім. Х. Кононенко), М. Славич (СУАвст., ім. Х. Кононенко);
50.00 дол. — Ю. і О. Яцусі (98), С. Любович (СУАвст. ім. Х. Кононенко);
30.00 дол. — Анна Поліщук (49);

25.00 дол. — М. Барицький (49); Пласт — 9-те Гніздо із продажу пушок, Чікаго (29);

ЗАМІСТЬ КВІТІВ

У пам'ять моєї матері, бл.п. **Марії Гелемей**, довголітньої членки 70-го Відділу СУА у Пассейку, Н.Дж. пересилаю **1,500.00 дол.** на Стипендійну акцію СУА.

Олег Гелемей

В пам'ять моїх батьків, бл.п. **Станислави та Івана Гребеняків** та брата, бл.п. **Романа**, складаю **2,000.00 дол.** до Стипендійної акції СУА на продовження стипендій в 1992 р. усім моїм студентам/ткам у Бразилії.

за хвору д-р **Ірину Гребеняк**, д-р **Аніта Чейс**, Н.Й.

Н

In memory of our uncle, Wolodymyr Koropey, who passed away on August 10, 1991, we are enclosing a contribution of **\$200.00** to the UNWLA Scholarship Fund

Orest, Maria & Nadia Koropey, Granby, CT

Замість квітів на могилу бл.п. **Едварда Градовського**, пересилаємо **50.00 дол.** до Стипендійної акції СУА через 98-ий Відділ СУА у Голмдел, Н.Дж., а родині складаємо сердечні співчуття.

Орися, Юрій і Таїса Яцусь

Пересилаємо **450.00 дол.** із збірки яку членки 9-го Відділу СУА перевели на продовження стипендії стипендіятові, братові **Данилові Колицькому**, семінаристові у Бразилії. **9-ий Відділ СУА** дякує усім жертводавцям.

\$25.00 G. Muryn, Maria Tymoczko, Maria Zobniw

\$20.00 John & Chrystia Czebiniak, Daria & Teofil Drewnycky, Orest Wasyliw, Swiatoslaw Zobniw

\$15.00 Andrew & Helen Czebiniak, Zenon Ivanonko

\$10.00 Gerald Bendz, Slavka Czebiniak, Walter Czebiniak, Stefan & Daria Diachuk, Olha Iwanejko, Irena Ivanonko, Dmytro Junko, Maryann Kit, Malvina Koropey, Olha Kurylo, Michael Melnyk, Orest Melnyk, E. Roszko, Luba Terela

\$6.00 UNWLA INC. Br. 009

\$5.00 J. Bazylewych, R. Bell, Ivanna Chrunyk, Anna Czebiniak, Michael Czebiniak, John Iwankiw, D. Jaremtschnik, M. Kadylak, Dmytro Kecman, Walter Kowaliw, Anastasia Klym, Paul Oprackyj, Wasyl Prytula, Tom Ruckyj, Stephania Sabbath, Dana Sanyshyn, Raya Schuter, Frank Turko, Peter Tutka, Walter Zalusky

\$3.00 Natalia Korchynsky, Anna Melan

\$2.00 Paul Czebiniak, Wasyl Hirnyj, Anna Koreckyj, Teresa & Ernie Riegel, Pauline Sanyshyn, John Tutka

\$1.00 Maria Szmyrko

Щиро дякуємо,

Орися Яцусь
скарбничка комісії стипендій СУА

ГАННА ЧЕРІНЬ

О. ГАЄЦЬКА

В РІЧНИЦЮ ЛИСТОПАДА

Розкажи мені, татусю,
Про львівські бої...
Я за вас хоч помолюся,
Стрільчики мої...

Прокажу свою молитву
За стрілецьку славу,
Що пішла в нерівну битву
За свою Державу...

Осінь сіра, як примара,
Обсипана листом...
Вороги, як чорна хмара,
Захопили місто...

Ні страшна ворожа сила,
Ні смертельна зброя
Не злякала, не спинила
Вояка-героя...

Ой, поліг стрілець під муром
Пізньої години —
Та зате здійнявся над Юром
Прапор України!

Нам лишилась слава вічна
І пісень розрада.
Відзначаємо щорічно
Свято Листопада.

Щоб вернулась наша сила,
Сміливість орлина,
Щоб здійняла горді крила
Вільна Україна.

Юрчик — "Україні волю!" Тернопіль.
Фото Іванни Ганкевич.
Jurchik declared "Freedom for Ukraine". Ternopil.
Photo Ivanna Hankevych.

УКРАЇНІ

(В ДЕНЬ 24 СЕРПНЯ 1991 р.)

— Дитино, дитино,
Чи бачиш її?
Вона воскресає
У ранній імлі.

До синього неба
Свій погляд веде,
Золоте колосся
На ниву кладе.

По містах і селах
Шумлять прапори,
О, Боже Великий,
Її збережи!

І Юр, і Софія,
І рідні церкви
По всій Україні
Заносять мольби.

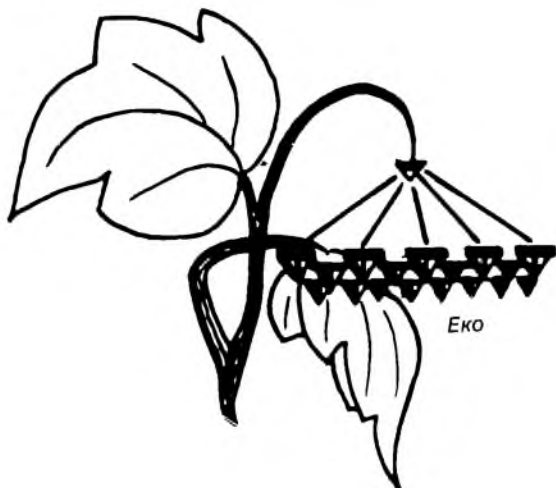
— Що ж мені зробити,
Як допомогти
Матінці-Україні,
Що вийшла з тюрми?

— Учися, дитино,
Хай розум не спить,
А про рідну мову
Не забудь на мить!

І людям у світі
Вільному скажи,
Як тяжко неволили
Нас вороги.

— О, Боже, дай силу
Вітчизні моїй,
Нехай воскресає
В народів сім'ї.

О, Боже, кріпи
Нашу рідну державу,
Хай вільна і сильна
Нам стане на славу!

О. ГАЄЦЬКА

ЛЕСИК

Як і кожного року, наша школа вшанувала великим концертом день Першого Листопада. Лесик вже добре знав про те, як українська молодь в 1918 році по-геройськи боролася на вулицях рідного Львова і про те, як 1-го Листопада замаяв синьо-жовтий прапор на ратуші на знак, що влада перейшла в українські руки. Він знав про те, як українці тоді перебирали владу також в усіх менших містах Галичини і про те, як прибули з фронту Українські Січові Стрільці, щоб боронити рідну землю від ворогів. Лесик вже зрозумів, що про свято 1-го Листопада і про злуку Західньої України з Україною над Дніпром, яких теж розділили поміж себе вороги, не може забути ні одна українська дитина. Діти повинні вчитися і пам'ятати про своїх дідів, які в той час були героями і віддавали своє життя за Україну.

Лесик повернувся додому в піднесеному настрої. Як ще жодного року, перший раз він відчув якось все по-іншому. Він був декляматором сьогоднішнього свята і як нагороду одержав голосне "браво".

Татко ще не повернувся з роботи, а матусі теж не було вдома. Лесик сів за столик у своїй кімнаті і задумався. У вухах дзвеніли ще слова вірша:

*Та прийде день — великий день
І загуде свободи дзвін,
Й на ваших тихих могилах
Змає наш побідний стяг!*

Чи не сповняються ці слова тепер? Перед його очима стали ті молоді хлопці і дівчата з прапорами, яких він бачив у Києві, куди їздив з мамою. Вони голодували, щоб Україна стала вільною державою, а на ратуші у Львові знову повіває синьо-жовтий прапор! Лесик знає, що 24 серпня цього року Україна проголосила незалежність. Він бачить, як татко і мама щодня слухають новини, щоб не пропустити ні однієї вісточки про нашу Україну. У вересні він їздив в однострою на маніфестацію до Вашингтону, де члени СУМ-у і Пласту приїхали з синьо-жовтими прапорами і написами, щоб показати Президентові Америки і всім людям, що українці хочуть самостійної держави. Лесикові здавалося, що він у цілім морі синьо-жовтих прапорів і вишивок (у яку теж була одягнена і його матуся) та у блиску горючих свічечок, які тримали діти, бачить свою Україну і вона стає для нього такою близькою і дорогою.

— Татку! — звернувся він до високого стрункого чоловіка, що усміхнений станув у дверях. — Коли вже видрукують на Україні наші українські гроші і коли буде там машерувати наше українське військо?

Ми всі надіємось, що скоро, Лесіку, і маємо в Бозі надію, але — треба дуже багато праці, бо наша Україна має ще багато ворогів.

Пошертні згадки

Ділимося сумною вісткою, що 9 серпня ц. р. упокоїлася в Бозі членка 26-го Відділу СУА **Олена Бабій** (з дому Бачинська), яка народилася 1902 р. в Жизномірі, повіт Бучач, в Галичині.

Маючи 18 років, приїхала Олена до Торонта, де в 1924 р. вийшла заміж за Лукаша Бабія і в 1926 році разом переїхали до Дітройту.

Як тільки заснувався 26-ий Відділ СУА, Олена Бабій стала його членкою. Багато років вона працювала в господарській референтурі. Своєю жертвенною працею і щедрістю Олена разом з іншими нашими піонерками заклала

міцні основи нашої організації і спричинилася до її зростання.

Вона була також членкою Сестрицтва при церкві Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії в Гемтремку, де працювала багато років в управі.

Мали Бабії дві дочки — Ольгу і Стелю. Стеля померла кілька років тому, що Олена, будучи вже вдовою, дуже тяжко пережила.

Залишила покійна в смутку дочку Ольгу з мужем, 6 внуків і 14 правнуків.

Членки 26-го Відділу СУА і Сестрицтва відправили Покійну Олену з відзнаками й прапорами до церкви Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії, а відтак на цвинтар Монт Елійот. Прощала покійну від СУА голова 26-го Відділу В. Гнатюк.

Втрату такої відданої нашій організації членки всі ми болюче відчуваємо. Пам'ять про покійну Олену залишиться у нас назавжди.

В. Г.

Загальні збори Відділів

38-ИЙ ВІДДІЛ СУА ІМ. ОЛЕНИ СТЕПАНІВ У ДЕНВЕРІ

Відбулися річні загальні збори 38-го Відділу СУА ім. Олени Степанів у Денвері.

Управу на 1991 рік вибрано в такому складі: голова — Марта Арнольд, заступниця голови — Надя Вінич, секретарки — Оленка Одежинська, Марія Фіглюс, скарбничка — Дося Федак.

Референтки: господарська — Марія Нижник, зв'язків — Зоряна Городинська, організаційна — Одарка Фіглюс, суспільної опіки — Соня Майстрик, культурно-освітня — Олена Морозевич, стипендійна — Оксана Мошинська, пресова — Лариса Мартинюк-Гладка.

Контрольна комісія: голова — Марія Фіглюс.

Лариса Мартинюк-Гладка,
пресова референтка

65-ИЙ ВІДДІЛ СУА В НЬЮ-БРАНСВІКУ, НЬЮ-ДЖЕРЗІ

Річні загальні збори Відділу відбулися 10 березня 1991 року. Головою зборів була Тамара Панкевич, секретаркою — Оля Городецька. Окружну Управу репрезентувала А. Мжиглоцька.

Нову Управу вибрано в такому складі: голова — Наталя Головінська, заступниці голови — Анна Хомут, Марія Фізер, секретарка — Слава Букачевська, скарбничка — д-р Іванна Ратич.

Референтки: імпрезова і хронікарка — Оля Городецька, культурно-освітня — Слава Стойко, пресова — Тамара

Панкевич, суспільної опіки — Марія Слободян, Софія Лонишин, Ірина Старожитник, організаційна — Дарія Ориховська, зв'язків — Катерина Кузів, господарські — Олена Папроцька, Оля Хомут.

Контрольна комісія: голова — Тамара Панкевич, члени — Оля Яцишин, Ірина Старожитник.

Слава Букачевська,
секретарка Відділу

ПОПРАВКИ ДО ПОПЕРЕДНІХ ЧИСЕЛ "Н.Ж."

У вересневому числі нашого журналу на 1-ій сторінці в передовій статті замість "Латинська приповідка..." слід читати "Vivos voco, mortus plango, fulgura frango" — "Живих кличу, жалію за мертвими, ловлю блискавки".

У жовтневому числі на стор. 24 під приписом "Філе зі солі..." слід читати припис: "Приготувати пидливу з вина".

Перепрошуємо.

Редакція

Від Редакції

Редакція не приймає матеріалів не підписаних авторами та застерігає за собою право скорочувати статті та правити мову.

Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди а не погляди редакції. Редакція не буде містити невічливих образливих для когонебудь висловів. Рукописів не звертаємо. Анонімів не читаємо.

Редакція приймає за домовленням тел: (212) 674-5508. Адміністрація (212) 533-4646.
Адреса: "Our Life", 108 Second Ave., New York, N. Y. 10003

СВЯТОЧНІ ПОБАЖАННЯ

Заохочуємо Вас поміщувати святочні побажання в "Нашому Житті". Таким способом не лише привітаєте своїх Рідних, Приятелів і Знайомих з празником Різдва Христового й Новим Роком але й підтримуєте наш журнал фінансово.

Побажання надіслані до 1 листопада будуть поміщені у грудневому числі, надіслані до 1 грудня у січневому числі журналу.

Оплата трьох рядків тексту — 10.00 дол.

HOLIDAY GREETINGS! Greet your family and friends with the holidays in "Our Life". By purchasing a "greeting ad" you not only share your best wishes but also support our magazine.

Holiday greetings ads received by November 1st, will run in the December issue; those received by December 1st, will run in the January issue. Three (3) lines of text is \$10.00.

"OUR LIFE" Magazine (USPS 414-660) is published monthly — except July & August combined by Ukrainian Women's League of America, Inc. at 108 Second Ave., New York, N. Y. 10003

Subscription in the United States of America \$20.00, half year \$10.00, single copy \$2.00.

COUNTRIES OTHER THAN U.S. (with the exception of South America) may send the subscription in their currency, which will equal the amount of 20.00 American dollars.

ПЕРЕДПЛАТА В США: річна... 20.00 дол., піврічна 10.00 дол. Поодиноке число 2.00 дол.

КРАЇНИ ПОЗА МЕЖАМИ США (за винятком Південної Америки) можуть вплачувати у своїх валютах, в сумі яка дорівнює вартості 20.00 американських доларів.

©Copyright 1991 Ukrainian National Women's League of America, Inc.

Printed in USA by Computoprint Corp., 35 Harding Ave., Clifton, NJ 07011

(201) 772-2166
FAX (201) 772-1963

"Second-Class Postage Paid at New York, N.Y. and
at additional mailing offices" (USPS 414-660)
108 Second Avenue, New York, N.Y. 10003

*М. О. Сабадаш. Рушник "Думи мої, думи...". Низинка, стебнівка. Коломия, 1985 р.
M.O. Sabadash. Ritual towel. Kolomya, 1985.*